

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalian koulutusohjelma

Elina Kääriä ja Heli Sailio

SILTIKIN ÄITI!

**-SIJOITETUN MURROSIKÄISEN TYTÖN JA HÄNEN ÄITINSÄ SUHTEEN
VAHVISTAMINEN SIJOITUKSEN AIKANA**

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

KÄÄRIÄ ELINA, SAILIO HELI	SILTIKIN ÄITI –Sijoitetun murrosikäisen tytön ja hänen äitinsä suhteen vahvistaminen sijoituksen aikana
Opinnäytetyö	42 sivua + 9 liitesivua
Työn ohjaaja	Lehtori Tuija Suikkanen-Malin
Toimeksiantaja	Perhekoti Vipusentupa Oy
Toukokuu 2013	
Avainsanat	Lastensuojelu, perhekoti, sijoitus, yhteiskehittäminen, äiti–tytär-suhde

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tilaajana on toiminut Perhekoti Vipusentupa Oy Hämeenkoskelta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ollut selvittää, miten perhekoti voi vahvistaa sijoitetun nuoren ja hänen äitinsä välistä suhdetta sijoituksen aikana. Lähtökohtana on ollut tuoda vanhempien ja heidän lastensa ääni kuuluviin sekä tuoda esiin heidän omia kokemuksiaan perhekodista.

Opinnäytetyössä käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä olivat postitse lähetetyt kyselyt sekä yön yli kestäneellä retkellä järjestetyt ryhmäkeskustelut. Kerätyllä aineistolla haluttiin selvittää opinnäytetyössä esitetty kysymys eli miten perhekoti voi vahvistaa sijoitetun nuoren ja hänen äitinsä välistä suhdetta sijoituksen aikana. Opinnäytetyön tekemiseen pyydettiin mukaan viittä äitiä tyttärineen, joista tekemiseen osallistui neljä äiti–tytär-paria.

Opinnäytetyön tuloksena sekä äidit että tyttäret toivoivat jatkossa enemmän yhteistä aikaa, sillä sen koettiin vahvistavan heidän välistä suhdettaan eniten. Perhekoti Vipusentuvan suunnitelmissa on toteuttaa tulevaisuudessa vastaavia retkiä tai tapahtumia osana työyhteisön perustehtävää. Ryhmäkeskusteluissa ja retken jälkeen lähetetyn kyselyn vastauksissa nousi vanhempien osalta esiin myös vertaistuen merkitys. Tätä asiaa ei perhekodissa osattu aiemmin pitää niin tärkeässä roolissa. Tulevaisuudessa vastaavanlaisilla retkillä vanhemmat saisivat myös tavata lastensa lisäksi toisia, samassa tilanteessa olevia vanhempia.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

KÄÄRIÄ ELINA, SAILIO HELI

STILL A MOTHER - Strengthening the Mother-Daughter Relationship during Foster Care

Bachelor's Thesis

42 pages + 9 pages of appendices

Supervisor

Tuija Suikkanen-Malin, Senior Lecturer

Commissioned by

Residential family home Vipusentupa Oy

May 2013

Keywords

child welfare, residential family home, foster care, shared development, mother-daughter-relationship

This study is a functional development work commissioned by the Residential family home Vipusentupa Oy in Hämeenkoski. The aim of this work was to study how a residential family home can strengthen the relationship between a young person and her mother during the time of foster care. Making the voices of the parents and their children audible has been the baseline, as well as introducing their own experiences of the residential family home.

The methods used for gaining material for the study consisted of questionnaires sent by mail and group interviews during an over-night excursion. The material was collected in order to study the question presented in this work that is how can a residential family home strengthen the relationship between a young person and her mother during foster care. Five mothers with their daughters were invited to participate in this study and four mother-daughter pairs participated.

According to the results, mothers and daughters presented a wish to spend more time together, because in their experience that would be the most important for their relationship. As a part of the basic mission of the occupational community, the residential family home Vipusentupa plans to organize similar excursions or events in the future. In the group discussions and the questionnaires, which were mailed after the excursion, the parents also brought up the meaning of peer support. Until then, the important role of this issue had not been considered to such an extent in the family home. In the future, during similar excursions, it would be possible for the parents to meet not only their own children but also other parents living in similar circumstances.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA	6
	2.1 Ammatillinen perhekoti	7
	2.2 Perhekoti Vipusentupa	7
	2.2.1 Lapset	8
	2.2.2 Perhekodein henkilöstö	8
	2.2.3 Tilat	9
	2.2.4 Yhteistyötahot	9
	2.3 Tarve perhekotitoiminnalle	10
	2.4 Huostaanotto	10
	2.5 Sijaishuolto	12
3	VANHEMMUUDEN TUKEMINEN	13
	3.1 Vanhemmuuden puute	14
	3.2 Lapsen osallisuus	16
	3.3 Perheen parissa tehtävä työ	17
	3.4 Vertaistuen merkitys sijoitettujen lasten vanhemmille	19
	3.5 Äidit ja murrosikäiset tyttäret	19
4	OPINNÄYTETYÖN TEHTÄVÄ JA MENETELMÄT	22
	4.1 Opinnäytetyön toteutusaikataulu	23
	4.2 Yhteiskehittäminen	23
	4.3 Osallistava kehittäminen	24
	4.4 Opinnäytetyöhön osallistuneet äiti–tytär-parit	26
5	TULOKSET	27
	5.1 Ensimmäinen kysely	27
	5.2 Yön yli retki Piutulanjärvellä	30
	5.3 Toinen kysely	31

6 POHDINTA 35

LÄHTEET 39

LIITTEET

Liite 1. Tiedote

Liite 2. Ensimmäinen kysely

Liite 3. Kutsu

Liite 4. Toinen kysely

Liite 5. Tutkimuslupahakemus

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tilaajana on toiminut Perhekoti Vipusentupa Oy Hämeenkoskelta. Perhekoti Vipusentuvan toiveena oli, että tämä opinnäytetyö selvittäisi, miten perhekoti voi vahvistaa sijoitetun nuoren ja hänen äitinsä välistä suhdetta sijoituksen aikana. Lähtökohtana oli tuoda vanhempien ja heidän lastensa ääni kuuluviin sekä tuoda esille heidän omia kokemuksiaan perhekodista. Saadut tiedot ovat mahdollistaneet Perhekoti Vipusentuvan palvelukokonaisuuden parantamisen.

Opinnäytetyöhön valitut murrosikäiset tytöt ja heidän äitinsä olivat meille molemmille ennalta tuttuja niin työn kuin aiempien projektienkin kautta. Opinnäytetyön aihe alkoi muodostua vähitellen näiden yhteistöiden tuloksena. Tämän toiminnallisen kehittämistyön aineiston olemme keränneet lähettämällä sijoitetuille tytöille ja heidän äideilleen kyselyt sekä järjestämällä yön yli kestävästä retken, joka sisälsi muun muassa ryhmäkeskusteluja. Ensimmäisen kyselyn lähetimme huhtikuun 2013 lopulla, jonka jälkeen aineisto analysoitiin ja purettiin. Siitä saatua tietoa käytimme hyväksemme toukuussa järjestetyllä retkellä. Retki sisälsi myös erilaisia yksilö- ja ryhmätehtäviä, joiden tarkoituksena oli tukea ja vahvistaa murrosikäisten tyttöjen ja heidän äitiensä välistä suhdetta. Retken jälkeen lähetimme heille uuden kyselyn, joka myös analysoitiin ja purettiin.

Pyysimme mukaan yhteistyöhön viittä äitiä tyttäriineen, joista mukaan lähti neljä äiti-tytär-paria. Osallistuva ryhmämme koostui henkisiltä ja sosiaalisilta tarpeiltaan hyvin eritasoisista henkilöistä, minkä jouduimme huomioimaan tämän opinnäytetyöprojektimme aikana. Jokainen sijoitetuista tytöistä tapaa äitiään säännöllisesti noin 2 kertaa kuukaudessa. Tapaamiset eivät ole valvottuja.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA

Alkuperäinen idea opinnäytetyöhön syntyi Perhekoti Vipusentuvan puolelta. Perhekodissa on jo pitkään haluttu panostaa perheiden kanssa tehtävään työhön, koska sillä on katsottu olevan suora yhteys myös sijoitetun lapsen hyvinvointiin. Perhekoti Vipusentupaan on jo aiemmin tehty kaksi erilaista lopputyötä koskien vanhemmuuden tukemista. Näiden töiden pohjalta haluttiin saada aikaan vielä jotain konkreettisempaa ja tämän ideoinnin pohjalta kehiteltiin tämä työ. Yhteistyössä perhekodin kanssa pää-

dyimme rajaamaan osallistujat äiti–tytär-pareiksi, sillä näin ryhmämme koostui samaa sukupuolta olevista henkilöistä, mikä taas helpotti käytännön järjestelyjä.

2.1 Ammatillinen perhekoti

Sosiaalihuoltolain 17.9.1982/710 määritelmän mukaan ammatilliset perhekodit ovat perhehoidon ja laitoksen väliin sijoittuva sijaishuoltomuoto. Ammatillisiin perhekoteihin on sijoitettuna sellaisia lapsia, joita ei voida sijoittaa sijaisperheisiin esimerkiksi vaikeahoitoisuuden vuoksi. Ammatillisessa perhekodissa tulee sijoitettujen lasten kanssa asua yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 922/2011 mukaan kaksi hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa aikuista. Sosiaalihuoltolain mukaan ammatillisessa perhekodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä, hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuna. Jos ammatillisessa perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta ja muusta huolenpidosta vastaa kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on perhehoitajalain 1. pykälän 3. momentissa ja toisella saman pykälän 2. momentissa säädetty kelpoisuus, voidaan perhekodissa hoitaa enintään seitsemää henkilöä. (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.)

Koska laissa ei ole ammatilliselle perhekodille selkeää määritelmää, niiden muodot vaihtelevat. Joissakin perhekodeissa lapsia hoitaa ulkopuolinen henkilökunta, kun taas toisissa perhekodeissa perhe asuu samassa taloudessa sijoitettujen lasten kanssa. Ammatilliset perhekodit saattavat olla keskenään hyvin erilaisia. Tämä voi johtua muun muassa perhekodin koosta, tilaratkaisuista tai hoidollisesta erityisosaamisesta. Aluehallintoviraston luvan saaneena perhekoti voi toimia myös lastensuojelulaitoksena. (Saastamoinen 2010, 9–10.)

2.2 Perhekoti Vipusentupa

Perhekoti Vipusentupa on vuodesta 2006 alkaen toiminut ammatillinen perhekoti, joka sijaitsee Hämeenkoskella. Perhekoti Vipusentupa tarjoaa kodinomaista asumista ja kasvatusta myös erityistä huolenpitoa tarvitseville lastensuojelulapsille. Toimiluvat perhekodilla on kuudelle lapselle. Lisäksi toisessa toimintayksikössä, Hupulaasessa, joka sijaitsee noin kilometrin päässä, on paikat neljälle lapselle.

Yhteistyö lapsen biologisen perheen kanssa on luonnollinen osa perhekotityötä. Idea tähän opinnäytetyöhön kumpusi tästä. Vierailut ja mahdolliset kotilomat biologisessa perheessä, silloin kun ne ovat olosuhteet huomioiden mahdollisia, saavat perhekodilta täyden tuen. Kuljetukset näille lomille järjestyvät myös tarvittaessa perhekodin puolesta. Lapsen kuulumisista raportoidaan kuukausittain omaisille ja sijoittavalle taholle lähetettävällä kuukausikirjeellä. Se kirjoitetaan yhdessä lapsen ja perhekodin aikuisen kanssa.

Turvalliset rajat, säännöllinen päivärytmi ja yhdessä tekeminen sekä toisten huomiointi ovat perhekodin arkea tukevia arvoja. Arkielämä perhekodissa on mahdollisimman kodinomaista, vaikka lasten kokemukset ja erityispiirteet tuovatkin omat haasteensa arkeen. Perhekodissa pyritään kasvattamaan lapsia mahdollisimman itsenäiseen ja vastuulliseen aikuisuuteen, kunkin omat persoonalliset erityispiirteet ja ominaisuudet huomioiden. Lasten biologisiin vanhempiin ja muihin läheisiin ihmisiin pyritään luomaan ja ylläpitämään mahdollisimman hyvät suhteet ja omien mahdollisuuksiensa mukaan he ovat osana lastensa arkea. Lapsia tuetaan koulunkäynnissä ja harrastuksissa. Heille pyritään järjestämään tarpeelliset terapiat ja muut hoidot yhteistyössä sijainti- ja kotikunnan kanssa. (Jokinen 2013.)

2.2.1 Lapset

Perhekotiin on tällä hetkellä sijoitettuna kahdeksan lasta, joista kuusi asuu Vipusentuvassa ja kaksi toisessa yksikössä, Hupulaasessa. Iältään lapset ovat 9–17-vuotiaita. Osalla lapsista on erityistarpeita, mitkä johtuvat heidän diagnooseistaan. Diagnooseja ovat esimerkiksi FAS, epilepsia, ADHD, asperger tai eriaisteiset kehitysvammat.

Vipusentupaan sijoitetut lapset eivät selviä tällä hetkellä ilman jatkuvaa valvontaa ikänsä tai kehitystasonsa tähden. Henkilökuntaa pitää siksi olla jatkuvasti paikalla.

2.2.2 Perhekodin henkilöstö

Kummassakin perhekodin yksikössä asuu ja elää lasten kanssa kaksi aikuista. He toimivat perhekodin vanhempina ja kantavat Vipusentuvassa asuvan vastuuhenkilön alaisuudessa arjen vastuun yksikössään. Sijaisvanhempien velvollisuutena on taata lapselle hyvä kasvatusta ja hoito sekä tarpeellinen valvonta ja huolenpito. He antavat turvaa ja kannustavat lasta itsenäistymään. Sijaisvanhempien tulee myös tukea lapsen

ja hänen biologisten vanhempiensa sekä muiden lapselle läheisten ihmisten välistä yhteydenpitoa. (Männikkö 2009, 23.) Huostaanoton seurauksena lapsen perusluottamus aikuisiin saattaa horjua ja hän voi torjua uudet hoitajansa. Tällöin välittävimmän ja taitavimmankin sijaisvanhemman voi olla vaikea kokea onnistumista. Lapset kiintyvät vanhempiinsa ja vanhemmat lapsiinsa. Vastaamalla lapsen tarpeisiin sijaisvanhemmat tukevat kiintymyksen syntymistä ja auttavat samalla lasta kuromaan kiinni kehityksellisiä viiveitä. (Männikkö 2009, 51.)

Perhekoti Vipusentuvassa asuvilla työntekijöillä ei ole varsinaista työaikaakaan vaan heidät rinnastetaan perhehoitajiin. Asumisen henkilöstön lisäksi Perhekoti Vipusentuvassa työskentelee vakinaisessa työsuhteessa yhteensä vähintään kaksi henkilöä. He ovat koulutukseltaan lastenhoitajia, lähihoitajia tai sosionomeja. Vipusentuvan ja Hupulaasen välillä toimii niin sanottu naapuriapuperiaate, eli autetaan ja tehdään yhdessä mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaan.

2.2.3 Tilat

Molemmat yksiköt toimivat tavallisessa omakotitalossa. Tilat ovat hyvässä ja asianmukaisessa kunnossa. Jokaisella lapsella on käytössään oma huone. Sisaruksilla on myös mahdollisuus yhteiseen huoneeseen. Yhteisiä tiloja olemiseen ja harrastamiseen perhekodissa on runsaasti. Kummallakin yksiköllä on myös omat isot piha-alueet.

Vipusentuvalla on molempien perhekotien käyttöön tilat myös vieraiden yöpymiseen. Palaverille on myös omat rauhalliset tilansa. Järven, uimarannan ja luonnon läheisyys tuo oman lisänsä viihtyvyyteen.

2.2.4 Yhteistyötahot

Perhekoti tekee tiivistä yhteistyötä Lahdessa sijaitsevan Sylvia-kodin steinerpedagogisen erityiskoulun kanssa. Perhekodin käytettävissä on myös ratsastus- ja musiikkiterapeutit. Korvaavan kommunikaation ja vyöhyketerapian suhteen perhekodilla on myös mahdollisuus toimia yhteistyössä asiantuntijan kanssa osana perhekodin toimintaa. Perhekodilla on myös mahdollisuus tarjota perheterapiaa sijoitetun lapsen biologiselle perheelle.

Erityisosaamisalueena perhekodeilla on myös erityislasten ongelmat ja niiden luova ratkaiseminen arjessa. Perhetyö ja jaettu vanhemmuus sekä biologisten vanhempien osallisuus lastensa elämässä ovat arvoja joiden eteen perhekodeissa halutaan tehdä laadukasta työtä. Kehitysvammaisen lapsen kasvaessa on yleistä, että jossain vaiheessa hän tulee tarvitsemaan tilapäisasumista hoitokodissa tai sijaisperheessä. Toimivien tukipalveluiden avulla kehitysvammaisen tai muiden neurologisista erityisvaikeuksista kärsivien henkilöiden elämästä saadaan elämisen arvoista. (Arvio & Aaltonen 2011, 189).

Perhekodin toiminta halutaan pitää ”läpinäkyvänä”, yksityisyydensuojaa unohtamatta. Jokainen lapsi ja vanhempi huomioidaan yksilönä hänen vahvuuksiensa kautta. Vanhemmilla on edelleen korvaamaton paikkansa äitinä tai isänä siitä huolimatta, että heidän lapsensa on syystä tai toisesta sijoitettu kodin ulkopuolelle asumaan.

2.3 Tarve perhekotitoiminnalle

Sosiaalialan kehityssennusteissa tulevaisuuteen vaikuttavat muun muassa globalisoituminen, kulttuuriset muutokset ja niihin liittyvä syrjäytymisuhka sekä väestön ikääntyminen. Sosiaaliset rakenteet eriytyvät ja yhteiskunnalliset erot kasvavat. Merkittäviä muutoksia sosiaalialan toimintaympäristöön lähivuosina aiheuttavat korkeakoulujärjestelmän rakenteen kehittäminen ja kunta- ja palvelurakenteen muutos. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 198.)

Vuoden 2011 aikana lapsia huostaanotettiin kolme prosenttia enemmän kuin edellisellä vuonna. Vuonna 2011 oli huostassa 10 535 lasta. Kiireellisesti lapsia sijoitettiin vuoden aikana yhteensä 3 867. Kiireellisesti sijoitettuja oli 13 prosenttia enemmän kuin edellisellä vuonna. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle oli vuoden aikana sijoitettuna 17 409 lasta ja nuorta. Sijoitettuinä olleiden määrä kasvoi edellisestä vuodesta vähän yli prosentin (Kuoppala & Säkkinen 2012, 1). Tästä voidaan siis päätellä, että lastensuojelun tarve myös jatkossa kasvaa.

2.4 Huostaanotto

Lastensuojelun viimesijaisin keino turvata lapsen kehitys ja kasvu on turvautua huostaanottoon. Sijaishuoltoon ja huostaanottoon turvaudutaan, jos lapsen käyttäytyminen tai kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä ja terveyttä. (Hille-

brand 2011.) Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 määrää, että lapsi pitää ottaa huostaan, jos lapsen kehitys ja terveys ovat vakavasti vaarassa, eikä muilla keinoilla voida vaikuttaa tilanteeseen. Vaara voi johtua siitä, että lapsi tekee jotain sellaista, joka on vahingollista hänelle itselleen, olosuhteet ovat turvattomat tai lapsesta ei pidetä huolta. Käytännössä huostaanotto tarkoittaa sitä, että vastuun lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta ottavat sosiaaliviranomaiset.

Lastensuojelun työntekijöiden tulee selvittää, voiko joku lapsen läheisistä huolehtia lapsesta, ennen kuin lasta aletaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi toinen lapsen vanhemmista (jos vanhemmat eivät asu yhdessä), sukulainen tai muu tärkeä henkilö lapselle. (LSL 32. §.) Huostaan otettu lapsi asuu yleensä joko sukulaissijaisperheessä, perhekodissa tai muussa sijaisperheessä. Sijaishuolto voidaan järjestää myös muulla tavoin, kuten laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeita vastaavalla tavalla. Laitoshuoltoa ovat muun muassa lastenkodit, SOS-lapsikylät ja koulukodit. (Männikkö 2009, 20.) Lastensuojelulain 13.4.2007/417 mukaan huostaanotolle pitää aina olla perusteet. Perusteluista on löydettävä vähintään kolme kohtaa; millä tavoin lapsen turvallisuus on vaarantunut, millä tavalla vanhempia on yritetty auttaa ja miten lasta on yritetty suojella. Huostaanoton perusteluksi tulee osoittaa, että lapsen tilanteen korjaamiseksi nämä keinot eivät ole riittäneet. Jos ennen huostaanottoa ei ole kokeiltu muita keinoja, täytyy selittää, miksi ei ole kokeiltu. Perusteluissa tulee näkyä myös millä tavalla huostaanotto on parempi vaihtoehto kuin kotiin jääminen ja miten huostaanotto auttaa lasta kyseisessä tilanteessa.

Jos tilanne lastensuojelussa on ruuhkautunut tai työntekijöistä on pula, on lastensuojelun asiakkaaksi pääseminen vaikeampaa ja hitaampaa kuin rauhallisempana aikana. Esimerkiksi tilanne pääkaupunkiseudulla on huolestuttava, sillä Helsingissä ja Vantaalla joka kymmenes lapsi on lastensuojelun asiakkaana. Tilanteen arviointi ei ole yksinkertainen tehtävä. Asiakkuuden käynnistymiseen vaikuttavat monet eri tekijät, kuten palvelujärjestelmän rakenne, lähiyhteisön toleranssitekijät, perheeseen liittyvät tekijät ja ammatillisten menetelmien kehittyminen. (Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 244.) Lapsen asema lastensuojelun asiakkaana on siis kytköksissä hänen asuin- kuntaansa ja näin ollen lapset saattavat olla hyvinkin eriarvoisissa asemassa toisiinsa nähden.

2.5 Sijaishuolto

Huostaan otetun, väliaikaismääräyksen nojalla tai kiireellisesti sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella kutsutaan lapsen sijaishuolloksi. Sijaishuoltopaikka valitaan lapselle hänen tarpeisiinsa parhaiten vastaavalla tavalla. (Hillebrand 2011.) Sijoitus ei aina liity lastensuojeluun, vaan se voi tapahtua myös esimerkiksi vammaispalvelujen tukitoimena.

Kun lastensuojeluilmoitus tai -hakemus on tullut sosiaalityöntekijän tietoon, välittömän tuen tarve selvitetään heti. Sosiaalityöntekijän on tehtävä päätös seitsemän arkipäivän aikana siitä, tarvitaanko lapsen tilanteessa perusteellista lastensuojelutarpeen selvitystä. Tilanearvio eli lastensuojelutarpeen selvitys on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä, mutta kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluttua lastensuojeluilmoituksesta tai -hakemuksesta (Räty 2012, 229). Lapsi voi olla sijoitettuna kodin ulkopuolelle kolmella eri päätöksellä: huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevalla päätöksellä (LSL 43. §), kiireellisen sijoituksen päätöksellä (LSL 38. § ja 39. §) tai hallinto-oikeuden väliaikaisella päätöksellä (LSL 83. §).

Lapset, jotka tulevat sijaishuoltoon, ovat usein kokeneet asioita, jotka jollain tavalla ovat vaikuttaneet heidän kiintymykseensä, kasvuunsa ja kehitykseensä. Lapsen huostaanottoon johtaneet tekijät ovat yleensä samoja. Monilla lapsilla onkin vaurioita ja viiveitä kehityksessään ja kiintymyksessään. (Männikkö 2009, 41.) Sijoitetun lapsen traumatisoinnin aiheuttaja on useimmiten valitettavasti hänen omat vanhempansa. Ulkoisten katastrofien seuraukset ovat erilaisia verrattuna lähisuhteen traumoihin. Erityisen vaurioittavaa on se, että perheen sisäisessä traumassa lapsi turvautuu häntä kaltoinkohtelevaan vanhempaan. Syyt, minkä vuoksi vanhempiensa kaltoinkohtelemaksi joutunut lapsi kuitenkin kiintyy vanhempiinsa, johtuvat siitä, että hän on kasvanut siinä ympäristössä, eikä hänellä välttämättä ole muuta käsitystä tai tietoa toisenlaisesta perheestä. (Männikkö 2009, 50.) Tähän ilmiöön voi ulkopuolisen aikuisen olla vaikea suhtautua. Esimerkiksi jos vanhemmat ovat pahoinpidelleet tai muuten laiminlyöneet lastaan, voi ulkopuoliselle olla vaikeaa ymmärtää miksi lapsi silti itkee vanhempiensa perään.

3 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

Lapsen ja vanhemman suhteessa lähtökohtana on se, että lapsella on oikeus vanhempiinsa. Sosiaaliselta kannalta ajatellen lapsen vanhempia ovat ne henkilöt, jotka huolehtivat lapsen arkipäiväisistä asioista. Biologisen vanhemman roolia ei kuitenkaan tule unohtaa, vaikkei tämä olisikaan läsnä lapsen jokapäiväisessä elämässä. Psykologisesti ajateltuna lapsen ja perheen suhde rakentuu tunteille. Vanhempia ovat sen mukaan ne henkilöt, jotka lapsi kokee tunnetasolla vanhemmiksi. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 31.) Sijoitettu lapsi saattaa siis kokea sekä biologiset että sijaisvanhemmat vanhemmikseen.

Sekä lapsen sijoituksella että sijoituspaikan toiminnalla on merkitystä sille, kokeeko vanhempi, että on saanut tukea vanhemmuuteensa. Lastensuojelulaissa 13.4.2007/417 edellytetään lapsen sijoituksen aikana suunnitelmallista työskentelyä myös vanhempien kanssa. Vanhempia tulee tukea vanhemmuuden lisäksi myös muissa kuin selkeästi vanhemmuuteen liittyvissä haasteissa (Pitkänen 2011, 7). Tukeminen voi olla esimerkiksi hoivan antamista, ratkaisujen ehdottamista, arkitöissä auttamista, huolen ja tiedon jakamista sekä oma-aloitteisuuteen kannustamista (Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 47).

Lapsen etu saattaa joskus olla huomattavassa ristiriidassa vanhemman toiminnan ja tavoitteiden kanssa. Lapsen edun turvaamiseksi onkin tärkeää, että vanhemmat säilyvät lapsen elämässä sijoituksesta huolimatta ja pystyvät tekemään yhteistyötä. Joskus lapsen etuun vetoamista voidaan väärinkäyttää niin vanhempien kuin sijoituspuolenkin osalta ja siihen liittyvistä asioista voi olla hyvin hankala sopia keskenään. (Hämäläinen & Koiso-Kanttila 2012, 104.)

On tärkeää kehittää lastensuojelun ammattikäytäntöjä vanhempien tukemiseksi. Vanhemmat, joiden lapsi on sijoitettu, tarvitsevat tukea ja tälle tuelle on järjestettävä sekä tilaa että aikaa. Keskeistä lastensuojelun ammattikäytännöissä on lapsen sijoituksen aikana rinnakkaisen vanhemmuuden olemassaolon tunnistaminen. Jaettu vanhemmuus on yleensä edellytys onnistuneelle sijoitukselle (Järvinen ym. 2012, 85). Tarvittava palveluohjaus ja moniammatillisen yhteistyön järjestäminen ovat tärkeitä vanhempien tarvitsemien tukimuotojen löytämiseksi (Pitkänen 2011, 121). On myös tärkeää muistaa, että jos vanhempi itse kaipaa tukea perheen kanssa jaksamiseensa ja vanhemmuuteensa, siihen ei tarvita suostumusta muilta perheenjäseniltä (Vilén ym. 2010, 11).

Joskus omat oikeudet voivat olla vanhemmille epäselviä ja usein huoli lapsesta päivittäinen. Tämän takia toimiva yhteistyö sijoituspaikan kanssa on välttämätön. Pelko lapsen menettämisestä saattaa motivoida vanhempia kuntoutumaan. (Järvinen ym. 2012, 86.)

Yhteistyöstä ammattilaisten ja vanhempien välillä puhutaan monin eri käsittein. Se, miten ammattilaiset tulkitsevat ja näkevät perhe-elämän sujumisen ja vanhemmuuden on olennaista vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Yhteistoiminta, yhteistyö ja yhteydenpito ovat niitä termejä, joilla voidaan kuvailla hyvää vuorovaikutusta vanhempien ja ammattilaisten välillä. (Määttä & Rantala 2010, 129.) Yhden työntekijän näkemys vanhemmista ja perheestä ei ole riittävä, vaan vanhemmuuden arvioinnin tulisi perustua moniammatillisen yhteistyön tulokseen. Tuen tarpeen ja vanhemmuuden arviointi kulkevat käsi kädessä. (Vilén ym. 2010, 132.)

Vanhemmuuden tukeminen edellyttää resursseja, kohtaamista sijoitetun tai huostaanotetun lapsen vanhemman kanssa sekä aikaa. Pelkällä tahdolla tätä työtä ei voi tehdä. Lapsen sijoitusaika pidentyy ja perheen jälleenyhdistyminen ei toteudu, jos vanhempia ja vanhemmuutta ei tueta. Myös lapsi tarvitsee tiedon siitä, että hänen vanhempansa saavat tukea. Vanhemmilla on oikeus tukeen sijoituksesta huolimatta ja lapsilla on oikeus vanhemmuuteen. Vanhemmuustyön kehittäminen on tärkeää, sillä esimerkiksi murrosikäisten lasten sijoitukset ovat lisääntyneet. Akuutin päihde- tai mielenterveysongelman tai ristiriitojen takia yhteistyö vanhempien kanssa voi olla joskus mahdotonta. Huolimatta kieltäytymisestä, lastensuojelun vastuulla on tarjota mahdollisuutta yhteiseen työskentelyyn. (Pitkänen 2011, 122.)

Jaettu vanhemmuus on äidin ja isän vastuuseen sitoutumista, vanhemmuuteen liittyvien kokemusten, ajatusten ja tunteiden jakamista, toinen toisensa tukemista ja tavallisen arjen sietämistä (Lehtikangas 2012, 23).

3.1 Vanhemmuuden puute

Vanhemmuuden puutetta saattaa ilmetä silloin, kun lapset ovat sijoitettuna biologisen perheen ulkopuolelle, mutta myös silloin kun vanhemmat ovat fyysisesti läsnä. Huostaanottojen yleisin syy on vanhemmuuden puute (19 % huostaanotetuista). Vaikka huostaanoton syy olisi jokin muu, niin 77 % huostaanottotapauksessa vanhemmuuden puute on merkittävä asia huostaanottopäätöstä tehdessä (Heino, 209, 64). Syitä van-

hemmuuden puuttumiseen voi olla useita. Niitä voivat olla esimerkiksi avioero, muutto, alkoholismi, sairastuminen, rikollisuus tai vanhemman kuolema. Vanhemmuuden puute voi myös johtua vanhempien kyvyttömyydestä olla vanhempi tai lapsesta itseltään.

Vanhemmuuden puuttumisesta on viime vuosina keskusteltu paljon. Lasten syrjäytyminen, pahoinvointi, päihteiden käyttö, sosiaalisten taitojen puute ja masennus ovat saaneet ihmiset huolestumaan. Myös lastensuojelun tarpeen lisääntymiseen on kiinnitetty enemmän huomiota. Lasten hoitaminen ja kasvattaminen ovat siirtyneet osittain myös yhteiskunnalle. Toisaalta myös yhteiskunnan ja yhteisöjen tuki vanhemmuuden tukemiseen on kaventunut. Enää ei “kylä kasvata lapsia”. Lisäksi vanhemmuuteen liittyvät paineet ovat lisääntyneet ja vanhemmuudesta tulee helposti suorittamista.

Lastensuojelussa on usein kyse hyvin konkreettisista asioista: riittävästä hoivasta ja huolenpidosta, fyysisten tarpeiden tyydyttämisestä, läsnäolosta, hellyydestä, hyväksyvistä suhtautumisesta lapseen, arjen rutiineista. Juuri näistä pitäisi puhua silloinkin, kun puhutaan vanhemmuudesta tai sen puutteesta. Sosiaalityössä näkee usein vanhempia, joille ei ole selvää se, mitä lapsi arjessa tarvitsee. He ovat niin kutsutusti läsnä olematta läsnä. Vanhemman voi olla vaikea asettua lapsen asemaan ja hän laittaa omat tarpeensa lapsen edelle. Lastensuojelun puuttuminen tilanteeseen saattaa olla vanhemmalle järkytys, jos hänellä ei ole käsitystä perheen vaikeuksista.

Lapsen kasvulle merkittävää on suhde johonkin luotettavaan aikuiseen. Mikäli lapsi joutuu siirtymään usein paikasta toiseen, on tällaisen suhteen luominen mahdotonta. Jokaiseen siirtymään liittyy paljon emotionaalista kiinnittymistä, irrottautumista ja syrjäytymistä. Toisinaan lapsi tai nuori ei kykene enää luottamaan aikuisiin. Useiden sijoitusten myötä käsitys perheestä ja vastuunkantajien roolit hämärtyvät (Tolonen 2009, 148–149). Tämä on yksi syistä, miksi Perhekoti Vipusentuvassa halutaan panostaa lapsen biologisten vanhempien kanssa tehtävään työhön. Onnistunut sijoitus on kaikkien, ennen kaikkea lapsen etu. Se on myös edellytys turvalliselle aikuiseksi kasvulle.

Vanhempien uupumus, epävarmuus ja jaksamattomuus vanhempana, vastuun jakaminen sekä ajankäyttöön liittyvät ongelmat ovat seikkoja, jotka korostuvat tarvittaessa tukea vanhemmuuteen. Tuen tarve voi syntyä myös lapseen liittyvästä huolesta. Lapsiperheiden tukeminen onkin kohdistunut erityisesti ennaltaehkäisevään toimintaan,

joten vanhemmuuden tukeminen on ollut keskeisellä sijalla. Ennaltaehkäisevän työn tarkoituksena on tukea vanhemmuutta ennen kuin ongelmat monimutkaistuvat ja kasaantuvat. Lastensuojelun perhetyö tukee vanhemmuutta lasten yksilölliset tarpeet huomioiden. Neuvolat ja päivähoito ovat hyviä vanhemmuuden tarkastelijoita ja tarvittaessa myös tukijoita. Jos näiden toimijoiden tarjoama tuki ei riitä, voidaan apua saada esimerkiksi Ensi- ja turvakotien ryhmistä tai eri järjestöiltä. Se, että lapsesta huolehtii vanhemman puolesta joku muu, ei välttämättä tarkoita vanhemmuuden menettämistä.

Vanhemmuuden tukemiseen on käytettävissä erilaisia menetelmiä. Esimerkiksi vanhemmuuden roolikartta on hyvä apuväline keskustelun synnyttämiseen siitä, mitä vanhemmuus todella on. Menetelmiä käytetään välineinä tiettyihin tavoitteisiin pääsemisessä, vanhemmuuden lisääntymiseen ja vanhemman voimaantumiseen. Menetelmän tehtävänä on selkeyttää tilannetta ja toimia keskustelun apuvälineenä tai muutoksen vauhdittajana. (Kaikko & Friis 2009, 79–80).

3.2 Lapsen osallisuus

Uuden lastensuojelulain 13.4.2007/417 yksi tärkeimmistä periaatteista on, että kaikissa tilanteissa pyritään huomioimaan lapsen etu. Keskeistä on myös se, että lasta koskevissa asioissa pyritään vahvistamaan lapsen osallisuutta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että lapsella on oikeus oman mielipiteensä ilmaisemiseen ja tietoon häntä koskevissa asioissa. Lapsen kohdistuvissa toimissa tärkeää on kunnioittaminen, avoimuus ja läpinäkyvyys. Lapsen hädän kohtaaminen ja kuuleminen ovat selkeitä toimia lapsen auttamiseksi. Päivittäisestä uutisoinnista voi havaita, että vanhempien rinnalle kaivataan entistä enemmän monipuolisia ammattikasvattajien tukitoimia. Jokaiselta vanhemmalta ei löydy rajojen asettamisen taitoja, voimia tai aikaa lapsilleen. (Lämsä 2009, 199–200.)

Työntekijälle lapsen edun huomioiminen saattaa asettaa monia ristiriitaisia tilanteita. Työntekijän on osattava tehdä päätöksiä, milloin lapsen toiveet voidaan toteuttaa ja milloin on lapsen edun mukaista toimia niitä vastaan. Joskus pitkittyneissä prosesseissa oikeus osallisuuteen saattaa tuntua lapsesta jopa taakalta, varsinkin jos hänen toiveita ei voida toteuttaa. Työntekijän onkin tärkeää nähdä lapsi yksilönä ja hänen omista lähtökohdistaan käsin. Joskus lapsella saattaa olla sellaista tietoa, jota aikuiset eivät näe yhtä merkittävänä kuin lapsi itse. Lapsen ei ole pakko olla jokaisessa neuvottelus-

sa läsnä, kunhan vain huolehditaan siitä, että hänen toiveet kerrotaan ja vastaavasti päätetyistä asioista kerrotaan lapselle neuvottelun jälkeen. Tärkeää on myös huomioida, millaisessa tilanteessa lasta kuullaan. Esimerkiksi vanhempien läsnä ollessa saattaa lapsi vastata niin kuin uskoo vanhempiensa tahtovan, vaikka se olisikin vastakohta sille, mitä hän itse haluaa.

Osallisuuteen kuuluu kuulluksi tulemisen ohella tiedon saanti. Varsinkin pienten lasten kanssa työskennellessä työntekijät joutuvat välillä toimimaan “suodattimina” kertoessaan lapselle häntä koskevista päätöksistä. On siis osattava valita lapsen ikään sopivia tapoja osallisuuden mahdollistamiseen. Kaikki työskentely lähtee kuitenkin liikkeelle juuri siitä asiakkaana olevasta lapsesta, yksilöstä. Lasten osallisuuden historia on lastensuojelussa hyvin lyhyt. Lasten oikeuksien tarkastelu on kuitenkin ollut jo pitkään vaikuttavana ja suuntaa-antavana tekijänä lastensuojelussa. (Oranen 2008, 12.)

Lapsilla ja nuorilla, jotka ovat olleet tekemisissä lastensuojelun kanssa, voi olla kokemuksia siitä, että elämässä ollaan “kohtalon” armoilla ja asiat vain tapahtuvat. Mahdollisuus vaikuttaa itse on heille erityisen merkityksellinen. Kaikkein tärkeimpinä hyötyinä voidaan pitää vaikuttamisen mahdollisuutta ja kuulluksi tulemisen kokemusta. (Oranen 2008, 16.) Jos lapsi jätetään keskustelun ja päätöksenteon ulkopuolelle, voi syntyä tilanne, jossa lapsi ei edes ymmärrä, mitä lastensuojelun asiakkuudella tavoitellaan tai että miksi hän on lastensuojelun asiakkaana. Lasten ja nuorten kokemuksia avun vaikutuksista ja heidän kokemuksia auttajistaan on toistaiseksi tutkittu vähän, sillä tällaiselle ei ole ollut tilausta. (Laajarinne 2011, 115–116.)

3.3 Perheen parissa tehtävä työ

Perheiden parissa tehtävä työ ei ole koskaan yksinkertaista, sillä perheen käsite sekä elämäntilanteet voivat olla niin moninaisia. Vaikka varsinainen perhetyö on määritelty lastensuojelulaissa yhdeksi avohuollon tukitoimeksi, on se paljon muutakin kuin lastensuojelua. Lainsäädäntö ei toistaiseksi tunne perhetyötä muuna kuin lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Ennaltaehkäisy, perheen tukeminen, pieniin asioihin vaikuttaminen, arjessa jaksaminen ja selviytymisen kokemukset ovat tärkeitä menetelmiä perheiden parissa työskennellessä. On tärkeää tunnistaa eri tukien tarpeet ja tarjota apua ajoissa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 12–15.)

Perheiden kanssa työskennellessä asiat harvoin ovat yksiselitteisiä. Tilanteissa, joissa joku perheenjäsen esimerkiksi kertoo luottamuksellisesti jotain työntekijälle, tämä joutuu harkitsemaan eettisesti, voiko hän pitää asian omana tietonaan vai pitääkö siitä kertoa muillekin. Työntekijä joutuu jatkuvasti pohtimaan kenen näkökulmasta asioihin pitäisi suhtautua ja näihin asioihin harvoin on yhtä, eettisesti oikeaa ratkaisua. Varsinkin mietittäessä sitä, onko kyseessä lapsen vai vanhemman etu, joudutaan käymään neuvotteluita, keskusteluita sekä kuuntelemaan erilaisia asiaan liittyviä näkökulmia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 51.)

Nykyvanhemmalta vaaditaan tämän päivän yhteiskunnassa paljon eikä avun ja tuen hakeminen ole aina helppoa. Oikean palvelun löytäminen voi myös olla vanhemmalle vaikeaa. He eivät tiedä, mitä heiltä odotetaan ja miten viranomaisten kanssa tulisi työskennellä. Aikaisemmat huonot kokemukset asiakkuudesta saattavat vaikuttaa siihen, ettei vanhempien ole helppo tarttua heille suunnattuun apuun. (Järvinen ym. 2012, 40–41.) Hyvä ja toimiva yhteistyö vanhempien kanssa edellyttää työskentelyltä läpinäkyvyyttä ja rehellisyyttä. Asioista on pystyttävä puhumaan suoraan, vaikka ne olisivatkin ikäviä ja epämieluisia. Vanhemmilla on oikeus tietää heitä koskevista asioista, jotta he tietävät mitä heiltä vaaditaan ja miten heitä arvioidaan. Tämä saattaa aiheuttaa jännitteitä vanhempien sekä työntekijöiden välille. Perheiden kanssa tehtävän työn tavoitteet määritellään asiakassuunnitelmapalaverissa puolivuositain. Palaverissa tehdään myös jatkosuunnitelmia siitä, miten edetään lasten ja perheen tukemisessa. (Järvinen ym. 2012, 82–84.)

Lapsen huostaanotto ja kodin ulkopuolelle tapahtuva sijoitus aiheuttavat vanhemmissa usein häpeän tunteita ja he saattavat olla pettyneitä itseensä. Jotta kenenkään ei tarvitsisi hävetä häpeäänsä, häpeän olemassaolo tulisi osata myöntää. Häpeä on yksi perusinhimillisistä tavoista tuntea itsensä riittämättömäksi ja huonoksi. Kaikki teeskentely lisää häpeää ja riittämättömyyttä. Suojautumisen tarve kasvaa tiukemmaksi, jos ihminen koko ajan pelkää, että hänen todellinen elämänsä ja minänsä paljastuu kaikille. (Kaulio & Uotila 2009, 42–43.) Työntekijöiden tehtävänä on pyrkiä korjaamaan näitä tunteita siten, että vanhemmat pystyisivät näkemään sijoituksen myös hyvänä asiana. Vanhemmalle on tärkeää tuntea itsensä tärkeäksi sijoituksesta huolimatta. Vanhemman elämäntilanteen tukeminen on myös lapsen etu. (Järvinen ym. 2012, 84.)

Vanhemmalle omasta lapsesta luopuminen voi olla elämän kovin paikka. Vanhemman voimavarat eivät aina riitä lapsesta huolehtimiseen ja lapsen hyvään hoitoon. Elämään voi tulla onnettomuuksia, sairauksia tai tilanteita, joiden seurauksena on luovuttava lapsesta. Vanhemmalle tämä prosessi ei ole koskaan helppo. (Arkimies 2008, 220.) Myös murrosikäisen elämässä perheen hajoaminen on iso tapahtuma. Kun kriisit kohtaavat nuorta, hän tarvitsee aikuisten ihmisten apua. (Kinnunen 2011, 124–125.) Vaikka kokemus asuinpaikasta tai uudesta perheestä olisikin ollut positiivinen, elämä sijoitettuna kodin ulkopuolelle jättää ihmiseen aina jälkensä. Joskus näiden tunteiden selvittäminen vie vuosikymmeniä. (Arkimies 2008, 241.)

3.4 Vertaistuen merkitys sijoitettujen lasten vanhemmille

Vertaistuen avulla vanhemmat pääsevät jakamaan sekä oppimaan omista ja toistensa kokemuksista. He voivat jakaa kokemuksia ja tunteita sekä tulla kohdatuksi ihmisten kanssa, jotka ovat kokeneet samoja asioita. Vertaistuen avulla voidaan saada uusia näkemyksiä ja ymmärrystä koettuihin asioihin ja niistä selviämiseen. (Mykkänen-Hänninen 2009, 67.) Keskeisintä vertaistuessa on kokemus siitä, ettei ole yksin ongelmiensa tai elämäntilanteensa kanssa. Vertaistuki on parhaimmillaan sitä, että ihmiset tukevat toinen toisiaan ja vaihtavat kokemuksiaan vastavuoroisesti. Tavallisesti vertaistukeen ei kuulu ammatillista apua, mutta on myös olemassa ammatillisesti ohjattuja vertaistukiryhmiä. (Vertaistuki päihdeongelmissa.)

Kehittämistyöhön osallistuneista äideistä kukaan ei tuntenut toisiaan aiemmin. Järjestetyn retken jälkeen he ovat kuitenkin pitäneet toisiinsa yhteyttä tyttärien kotilomien aikana. Tällaiset ihmissuhteet ovat merkittäviä, sillä samanlaisen elämäntilanteen tuomat tunteet on helpompi jakaa ihmiselle, joka ymmärtää ne. Kaikki ihmiset pitävät siitä, että saavat viettää aikaa sellaisten ihmisten kanssa, joiden kanssa voi olla samaa mieltä asioista (Keltikangas-Järvinen 2010, 52).

3.5 Äidit ja murrosikäiset tyttäret

Elämä ei aina ole helppoa tai yksinkertaista murrosikäisen kanssa. Eikä täten myöskään murrosikäisen lapsen vanhemmuus ei ole helppoa. Nuoren kasvukivut ja kasvu aiheuttavat myllerryksiä myös vanhemmissa, joten hankaluudet lisääntyvät. Murrosikä koskettaa koko perhettä. (Kinnunen 2011, 12.) Vanhemmasta saattaa tuntua, että hänen lapsensa muuttuu yhdessä yössä kiltistä lapsesta ongelmanuoreksi. Kieli ja jutut

muuttuvat ja nuori saattaa arvostella vanhempiaan kaikesta. Käytös voi myös muuttua ilkeäksi ja hän saattaa osua kommenteillaan vanhemmuuden arkoihin kohtiin. Ystäväistä tulee entistä tärkeämpiä ja vastaavasti vanhemmat jäävät taka-alalle. Tänä päivänä kouluissa pitää taistella sosiaalisen asemansa puolesta ja tämä saattaa näkyä erilaisina koulunkäyntiongelmoina. (Rönkkö & Rytönen 2010, 137.)

Murrosiän tarkoituksena on lapsen irtaantuminen vanhemmista sekä itsenäistyminen. Monesti tämä tapahtuu kapinoimalla vanhempien toiveita ja mielipiteitä vastaan. Murrosikäinen haluaa olla ihminen, jolla on omia mielipiteitä sekä oma tahto. Vanhemmat yrittävät hillitä lapsen käyttäytymistä ja tästä syntyy helposti ristiriitoja. Osa vanhemmista saattaa luovuttaa, vaikka nuori odottaa näiden asettavan rajat joita vastaan kapinoida. Murrosikäinen nuori tuntee usein itsensä epävarmaksi ja yksinäiseksi, sillä lapsuuden siteet vanhempiin katkeavat eikä uusia suhteita ole vielä ehtinyt syntyä. (Kinnunen 2013, 97–98.)

Vanhemmuus käsitetään yleisesti ottaen muutosprosessina. Se koostuu omista, lapsuudessa opituista tavoista olla vanhempi tai vastaavasti yrityksistä olla jotain aivan muuta. Vanhempana oleminen on vanhempana toimimista, eli sitä millä tavoin lapsen kanssa toimitaan eri tilanteissa ja millaisia kasvatuskäytäntöjä vanhemmilla on. (Kääriäinen 2008, 109–110.)

Yhteiskunnassa pyhitettyjä instituutioita ovat vanhemmuus, äitiys ja perhe. Ne ovat tabuilla vahvasti suojattuja yksityisiä kenttiä. Niiden luonne tabuina tuottaa auttamisjärjestelmälle vaikeuksia päästä sisään puuttumista vaativissa tilanteissa, kuten päihdekuntoutuksen tai lastensuojelun keinoin. (Laitinen & Pohjola 2009, 86.) Vaikka biologinen äiti ei aina ole paras hoitaja lapselleen, se ei kuitenkaan kumoa sitä tosiasiaa, että äitiys ei olisi pelkkä yhteiskunnallinen rooli. Äitiys on myös biologinen tehtävä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 157.)

Vaikka äitiys ymmärretään yksityiseksi kotiin kuuluvaksi asiaksi, se herättää kiinnostusta ja huolta etenkin silloin, kun naiset näyttävät epäonnistuvan äitiydessään. Nykyaikaiset elävät vaatimusten ja voimattomuuden ristiriidassa. Merkittävä sija äitiyden arvioimisessa on sosiaalialan ammattilaisilla, joiden tehtävänä on ottaa kantaa riittävään äitiyteen ja pohtia siihen liittyviä kysymyksiä. Toteutuuko äitiys tarkoituksenmukaisella tavalla vai vahingoittaako se lasta? Äitien kanssa työskennellessä tulisi varoa leimaamista ja stereotyyppisiä tulkintoja. Äitiyden epäonnistumiseen on usein monia

eri syitä ja leimaaminen kuluttaa entisestään äitien voimavaroja. (Järvinen ym. 2012, 42.) Äitiys kuitenkin jatkuu vielä mahdollisen epäonnistumisen jälkeenkin. Keskeisimpien kasvatustavoitteiden lista on loppumaton ja ihminen ei ole koskaan elämänsä aikana sitä, mitä hänen kuuluisi olla. Lasten on oltava jotakin muuta: toisenlaisia, tehokkaampia, tietävämpiä, rohkeampia ja keskittymiskykyisempiä (Laajarinne 2011, 21). Lapset ja nuoret oppivat toisiltaan. Pienet lapset imitoivat vanhempiaan ja muita aikuisia henkilöitä elämässään. Lapset haluavat kuulua johonkin; he haluavat olla osa ryhmää. (Österbacka 2010, 172.)

Suhde murrosikäiseen tyttäreeseen vaatii äideiltä joustavuutta ja lujaa aikuisuutta. Murrosikäinen tarvitsee kumppanin, jota vastaan kamppailla turvallisesti ja jota voi vastustaa. Vanhemman tulee tarjota myös toveruutta, kuulevaa korvaa sekä ymmärtäjää. Murrosikäinen voi samaan aikaan nauttia vanhemman seurasta, vaikka puheissaan korostaakin itsenäisyyttään. Vanhemman tulee olla kiinnostunut nuoren elämästä kuitenkin kontrolloimatta tämän kaikkia menoja. Usein vanhemmalla voi olla hyvinkin stereotyyppinen kuva nuoruudesta ja aikuistumisesta, sillä he vertaavat nykyä omaan nuoruuteensa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 138–139.)

Irtaantumiseen lapsi tarvitsee vanhemmat. Jotta lapsi voi etäännyä, hänellä on oltava läheisyys vanhempiensa kanssa. Onnistuneeseen aikuistumiseen tarvitaan hyviä vuorovaikutuskokemuksia lapsuudessa. (Kinnunen 2011, 18.) Siksi nuoren ja hänen tunnepurkauksien kohtaamisessa tarvitaan aikuisen oivallusta siitä, että nuori tarvitsee häntä. On pysähdyttävä ja keskityttävä kohtaamaan nuoren paha olo. Tavoitteena on saada nuori purkamaan tunteensa, ratkaisemaan ongelmansa ja puhumaan. Tämän edellytyksenä on hyväksyvä ilmapiiri. Nuori puhuu vain, jos hänestä ollaan kiinnostuneita eikä ilmassa leiju moittimisen ja neuvojen tukahduttava ilmapiiri. (Kinnunen 2011, 48.) Murrosikäisen tytön vanhemmuus on siis kaikkienensa haasteellista.

Syällisyydet, häpeät, suvun rasitteet, valtataistelut, sekä opitut että perityt sisäiset äänet heijastuvat useimmiten äidin ja isoäidin kautta lapseen itseensä. Vääristyneet valtasuhteet ovat voineet periä äidin omasta lapsuuden perheestä. Ne tuntuvat luonnollisilta, koska paremmasta ei ole tietoa. (Kaulio & Uotila 2009, 129.)

4 OPINNÄYTETYÖN TEHTÄVÄ JA MENETELMÄT

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten perhekoti voi vahvistaa sijoitetun nuoren ja hänen äitinsä suhdetta sijoituksen aikana. Tähän kysymykseen vastauksen saimme tekemällä yhteistyötä perhekodin, sijoitettujen nuorten ja heidän äitiensä kanssa. Opinnäytetyö oli toiminnallinen kehittämistyö, johon otettiin mukaan neljä Perhekoti Vipusentupaan sijoitettua murrosikäistä tyttöä äiteineen. Tilaus opinnäytetyöhön tuli Perhekoti Vipusentuvalta. Aineistonkeruumenetelminä käytimme kyselyjä ja ryhmäkeskusteluja. Koska mielestämme kommunikaation ei tarvinnut olla pelkäämään kasvokkain tapahtuvaa, lähetimme kyselylomakkeet postitse ja pyysimme, että vastaukset lähetettäisiin meille takaisin samaa menetelmää käyttäen. Kyselyt suoritettiin anonyymisti. Korostimme myös, että vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Opinnäytetyömme käynnistyi yhteistyöllä Perhekoti Vipusentuvan vanhemman Minna-Kaisa Jokisen kanssa. Hänen kanssaan päätimme keitä vanhemmista ja lapsista pyydämme mukaan kehittämään perhekodin toimintaa. Suunnittelimme yhdessä myös kyselyt, jotka lähetimme huhtikuussa 2013 sijoitettujen tyttöjen äideille. Tyttäret saivat samat kyselyt vastattavikseen perhekodilla. Kyselyihin vastattiin anonyymisti. Vastaukset saatuamme purimme ja analysoimme ne. Oma aiempi kokemuksemme ja kokemuksen peilaaminen teoreettiseen viitekehykseen sekä ensimmäisen kyselyn vastaukset vaikuttivat siihen, millaista ohjelmaa yön yli kestäneellä retkellä Haminan Piu-tulanjärvellä toukokuussa 2013 loppujen lopuksi oli.

Yön yli kestäneen retken tärkeiksi teemoiksi muodostuivat yhdessäolo, vuorovaikutustaidot ja vertaistuki. Nämä teemat näkyivät kaikissa järjestämässämme yksilö- ja ryhmätehtävissä. Retkellä käydyissä ryhmäkeskusteluissa oli tarkoituksena avata ensimmäistä kyselyä hieman tarkemmin. Ryhmäkeskusteluja ei nauhoitettu, sillä halusimme pitää tilanteet mahdollisimman luontevina. Näistä keskusteluista kirjasimme retken jälkeen ylös tärkeitä havaintoja ja esiin nousseita asioita. Retken jälkeen purimme keräämämme aineiston, lähetimme äideille ja tyttärille uuden kyselyn retkestä ja sen vaikutuksesta heidän suhteeseensa ja käsitelimme myös tämän kyselyn vastaukset. Keräämämme aineisto nojaa teoreettiseen viitekehykseen, jonka pohjalta lähdimme työstämään tätä opinnäytetyötämme.

4.1 Opinnäytetyön toteutusaikataulu

Opinnäytetyömme toteutus sujui suunnitellussa aikataulussa. Ensimmäisen suunnitelmaseminaarimme pidimme helmikuussa 2013. Tämän jälkeen aloimme työstää ensimmäisen kyselyn kysymyksiä yhdessä perhekodin kanssa. Kirjallisesta kyselystä tiedotimme maaliskuussa 2013. Tutkimuslupahakemukset perhekodille ja sijoittaville kunnille lähetimme samaan aikaan. Ensimmäinen kysely postitettiin huhtikuussa 2013; kyselyyn oli aikaa vastata noin kuukauden ajan. Ensimmäisen kyselyn vastausten ja omien kokemusiemme pohjalta laadimme ohjelman toukokuussa 2013 järjestetylle yön yli kestäneelle retkelle. Toisen kyselyn postitimme pian retken jälkeen, jotta asiat olisivat vielä “tuoreessa muistissa”. Tämän jälkeen analysoimme opinnäytetyömme keräämämme aineiston kesän 2013 aikana. Opinnäytetyömme tulokset ja johtopäätökset saimme valmiiksi alkusyksyllä 2013.

4.2 Yhteiskehittäminen

Perhekoti Vipusentuvassa pidetään yhtenä tärkeimmistä asioista perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Se on edellytyksenä lapsen asettumiselle ja viihtymiselle perheko-dissa. Tämä taas mahdollistaa lapsen psyykkisen hyvinvoinnin ja luo edellytyksen ta-sapainoiselle kasvulle. Siksi onkin tärkeää, että kehittäessä perhekodin toimintaa mu-kaan ideoimaan otetaan myös lapset ja heidän vanhemmat. Näin saadaan käyttöön mahdollisimman monipuolinen näkemys siitä, mihin suuntaan toimintaa olisi hyvä lähteä kehittämään. Ihmiselle on tärkeää kuulua johonkin yhteisöön ja kokea itsensä merkitykselliseksi (Niemelä 2009, 227). Myös lastensuojelun tarpeen kasvu ja moni-mutkaistuvat ongelmat pakottavat sijaishuoltoapaikat kehittämään toimintaansa.

Nykyisin kehittämisessä käytetään ajattelutapaa, jossa on siirrytty asiantuntijakeskei-syydestä asiakkaat paremmin huomioonottaviin tapoihin. Vähitellen on siirrytty myös yksilökeskeisyydestä yhteisöllisyyden korostamiseen. (Mönkkönen & Roos 2009, 154.) Jotta kehittämistyö olisi onnistunut, täytyy kehittämisprosessiin valita ne henki-löt, joita asia koskettaa. Kun mukaan otetaan sellaiset henkilöt, joita kehittäminen koskee, saadaan heidät sitoutumaan muutoksen toteuttamiseen. Projektin toteuttami-nen on sitä haastavampaa, mitä suurempi joukko valitaan mukaan. (Kananen 2012, 70.) Tästä syystä valikoimme mukaan vain ne äidit, jotka jo alussa osoittivat kiinnos-tusta yhteistyöhön.

Huostaanoton tai muun sijoituksen jälkeen lapsen biologiset vanhemmat jäävät valitettavan usein yksin omien ongelmiansa kanssa. Usein heillä ei ole itsellään voimavaroja lähteä korjaamaan suhdetta lapseen ja tällöin myös lapsen asettuminen sijoituspaikkaan pitkittyy. Vanhemman tulisi pystyä näkemään sijoituspaikassa kasvaminen lapsen edun mukaisena asiana. Biologisten vanhempien kanssa työskentely vaatii usein työntekijöiltä sekä aikaa että vaivaa. (Tuovila 2008, 48.)

Toiminnallisessa kehittämistyössä pyritään asioiden ja asiantilojen muutokseen. Pelkkä toteaminen ei ole riittävä, vaan lähestymistapaan kytkeytyy vahvasti kehittäminen, muutos ja niiden läpivienti. (Kananen 2012, 37.) Kehittämistyö ei ole siis ainoastaan tekstiä, vaan se on myös käytännössä toimivia ratkaisuja. Tarkoituksena on saada aikaiseksi tulos, joka tuo muutoksen entiseen toimintaan. Tulokset ovat parhaimmillaan silloin, kun ne koskettavat yksittäistä tapausta eivätkä yleistä toimintaa. (Kananen 2012, 42–43.) Tässä opinnäytetyössä toiminnallinen kehittämistyö tehtiin yhdessä Perhekoti Vipusentuvan kanssa, eikä näin ollen yleistä muiden ammatillisten perhekotien parissa tehtävää työtä.

Yhteiskehittämisessä suoritetaan suunnittelun ja ennakkovalmistelun jälkeen kenttätöväihe, jonka avulla kehittämistyö käynnistetään. On erittäin tärkeää muistaa dokumentoinnin tärkeys. Kaikki tapahtumat kirjataan mahdollisimman tarkasti ylös. Mieluummin tekstiä tulee paljon kuin liian vähän. Kenttätöyön aikana syntyy se toiminnallisen kehittämistyön aineisto, johon koko opinnäytetyö perustuu. (Kananen 2012, 48.) Kirjasimmekin jokaisen osuuden jälkeen kaiken ylös. Tämä helpotti lopullisen työn kokoamista ja puhtaaksi kirjoittamista.

Totutuista työelämän tavoista on vaikea luopua, vaikka kehittämis- ja muutostarpeet koetaankin tarpeellisiksi. Työelämän muutokset ja uudistukset koskettavat työyhteisöjä. Nämä uudistukset ja muutokset haastavat työn sisällön kehittymisen. Asiat muuttuvat hitaasti ja palvelujen järjestämisessä näkyy kuntien erilaisuus. (Määttä & Rantala 2010, 122–123.) Perhekoti Vipusentuvan henkilökunta on kuitenkin erittäin motivoitunut kehittämään toimintaansa jatkossakin.

4.3 Osallistava kehittäminen

Kehittäminen nähdään usein jonain konkreettisena tekona, jolla pyritään jonkin määritellyn tavoitteen saavuttamiseen (Toikko & Rantanen 2009, 14). Yhtenä tuloksellisuus-

den ehtona voidaankin pitää sitä, että kaikki kehittämiseen osallistuvat tahot ovat mukana alusta lähtien. Tällä varmistetaan eri tahojen tarpeiden ja mielipiteiden mahdollisimman hyvä huomioiminen. Osallistumisen kautta myös lisätään sitoutumista kehittämiseen. Työntekijöiden, asiakkaiden sekä heidän lähipiirinsä osallisuus ei ole pelkästään keino parempiin tuloksiin, vaan siinä on kyse myös siitä, että ne joita asia koskee, ovat myös oikeutettuja osallistumaan kehittämiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 89–91.) Kaikki työhömmä osallistuneet henkilöt olivat mukana alusta loppuun asti. Äideiltä, tyttäriltä sekä perhekodilta saatu palaute yhdistettynä meidän kokemuksemme työn onnistumisesta auttaa perhekotia jatkossa suunnittelemaan vastaavaa toimintaa. Kehittäessä toimintaa täytyy kuitenkin muistaa, että vanhempien, lasten sekä työntekijöiden asiantuntijuus on erilaista, mutta silti kaikki tieto on yhtä arvokasta. Yhteistyössä, jossa perheenjäsenet ovat tasavertaisia osallistujia, korostuu yhdessä tekeminen. (Järvinen ym. 2012, 249.)

Yhteistoimintalain 334/2007 mukaan yrityksen tilasta on annettava tiedot säännönmukaisesti. Koulutustavoitteet sekä henkilöstösuunnitelma on laadittava vuosittain. Aitoon vuorovaikutukseen on oltava yrityksissä mahdollisuus. Kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi, joka edellyttää ihmisten aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. Osallisuuden merkitystä korostetaan puhuttaessa kehittämistoiminnasta. Asiakkaiden, työntekijöiden ja muiden asianomaisten osallistumisesta on monenlaista hyötyä kehittämistoiminnassa. Perhekoti Vipusentuvassa on tehty oma-avontasuunnitelma, joka päivitetään vuosittain.

Asiakkaiden osallistumiseen sosiaalityön kehittämisessä on perinteitä, mutta silti se on kunnissa edelleen harvinaista. Pienintäkään sosiaalityön kehittämistyötä on vaikea kuvitella ilman lasten tai perheiden osallisuutta. Yhteisölliseen kehittämiseen liittyvänä asiakkaan asema kehittäjänä on vielä tutkimatonta tietoa täynnä. (Muukkonen & Paasivirta 2012, 244.)

Perhekoti Vipusentuvassa lapselle ja vanhemmille halutaan riittävästi mahdollisuuksia osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon ja suunnitteluun. Vanhempien kanssa työskennellessä on tärkeää muistaa lapsen oikeus omiin vanhempiinsa ja tämän suhteen ainutlaatuisuus. Suhteen tulee antaa kehittyä, vaikkei yhteistä arkea olekaan. Avoin ilmapiiri ja kanssakäyminen synnyttävät todellisen luottamuksen ihmisten välil-

le. Kun luottamus henkilöiden välille on rakennettu, voidaan asioista myös kiistellä luottaen, etteivät henkilösuhteet kuitenkaan vaarannu. (Järvinen 2008, 82–83.)

4.4 Opinnäytetyöhön osallistuneet äiti–tytär-parit

Yhteistyöhön valikoidut äidit ja tyttäret olivat hyvin eritasoisia keskenään. Neljästä mukana olleesta työstä kolmella on jonkinasteinen kehitysvamma. Tämä oli seikka, joka meidän piti ottaa huomioon varsinkin muotoillessamme kysymyksiä kyselyihimme sekä purkaessamme niiden vastauksia. Toiminnan kehittämiseen osallistuneilla äideillä on myös omia erityispiirteitä kehitysvammasta päihde- ja mielenterveysongelmiin. Tärkeää tällaisessa perhekodin ja erityisvanhempien yhteistyössä on, että lasta ja hänen vanhempiaan joka tapauksessa kuullaan. Myös se, että he saavat päättää omista asioistaan siinä määrin kuin on mahdollista, on ensiarvoisen tärkeää. Päätöksenteon tueksi heille tulee selkokielisesti selvittää, mistä on kysymys. (Arvio & Aaltonen 2011, 189.)

Useat lapset ja nuoret, joilla on jonkinasteinen kehitysvamma tai neurologinen erityisvaikeus, tarvitsevat ympärivuorokautista aikuisen läsnäoloa ja tukea sekä apua päivittäisissä toimissaan. Heidän vastavuoroisen vuorovaikutuksen kehittämiseksi ja tarpeidensa ymmärtämiseksi tarvitaan erityisosaamista. (Arvio & Aaltonen 2011, 22–23.) Tyttöjen kanssa toimiessa meidän tuli muistaa, etteivät he ehkä osaa sanoittaa kaikkia tunteita, joita tuntevat. Erityisnuorten kanssa toimiessa joutuu lukemaan paljon rivien välistä. Lisäkysymysten esittäminen voi auttaa nuorta kertomaan ajatuksistaan, mutta siinä on myös riski johdatella häntä harhaan.

Yhteiskehittämiseen osallistuvista äideistä ja tyttäristä rakentui kirjava ryhmä erilaisia ihmisiä. Jokaisella ihmisellä on oikeus olla oma persoonansa. Sairaudesta tai häiriöstä puhutaan, kun ihminen joko itse tai hänen läheisensä kärsii persoonallisuuden huomattavasti tavallisesta poikkeavasta ominaislaadusta. Lapsuudenkaltaisessa keinottomuudessaan ja lapsenomaisuudessaan henkilö saattaa vaikuttaa kolmevuotiaalta, vaikka olisi täysi-ikäinen. (Kaulio & Uotila 2009, 72.)

Erityisyys on aiemmin ymmärretty lapsen viemisenä kehittymään jonnekin erityiseen paikkaan. Erityiskasvatus taas on käsitetty erillisinä toimenpiteinä ja kuormittavana työnä, josta kannetaan huolta ja johon ei ole aikaa. Nykyisin on oivallettu, että erityisyys ei ole välttämättä enää niin erityistä ja tukea saava lapsi on ensisijaisesti lapsi ei-

kä erityinen. (Määttä & Rantala 2010, 125.) Perhekoti Vipusentuvassa erityisyyttä arvostetaan. Jokainen sijoitettu lapsi, hänen vanhempansa ja työntekijät ovat ainutlaatuisia yksilöitä omine erityispiirteineen.

5 TULOKSET

Työn toiminnallinen osuus koostui äitien, tyttärien ja perhekodin välisestä yhteistyöstä vanhemmuuden tukemisen hyväksi sijoituksen aikana. Aloimme kerätä aineistoa tiedottamalla kirjallisesta kyselystä sekä tulevasta retkestä maaliskuussa 2013 (liite 1). Tiedote lähetettiin äideille kuukausittaisen kuukausikirjeen mukana. Asiasta keskusteltiin äitien kanssa myös puhelimitse. Ensimmäinen kirjallinen kysely koskien äitien ja tyttärien välistä suhdetta postitettiin huhtikuussa. Vastaukset saatuamme pystyimme suunnittelemaan tarkemmin tulevan retken ohjelmistoa ja siellä käsiteltäviä asioita. Retken jälkeen lähetimme toisen kyselyn koskien retken sisältöä ja sen vaikutuksia äidin ja tyttären väliseen suhteeseen.

5.1 Ensimmäinen kysely

Ensimmäisen kyselyn lähtökohtana oli selvittää miten äiti–tytär-parit kokevat keskinäisen suhteensa (liite 2). Sekä äitien että tyttärien kyselyt sisälsivät samat kysymykset heille itselleen muokattuina. Niiden tarkoituksena oli saada yleiskuvaa heidän tilanteistaan. Ensimmäisen kyselyn mukana lähetimme myös kutsun tulevaa yön yli -retkeä ajatellen (liite 3). Halusimme pitää kysymykset mahdollisimman yksinkertaisina, jotta kaikilla olisi edellytykset vastata niihin. Ensimmäiseen kyselyyn oli aikaa vastata noin kuukausi. Kyselyn mukana lähetimme valmiiksi maksetut vastauskuoret, jotta vastaaminen olisi äideille vaivattomampaa. Viidestä äidistä kyselyyn vastasi neljä. Yhden äidin jätettyä vastaamatta kyselyyn myös hänen tyttärensä osallistuminen peruuntui. Harkitsimme aluksi vastaamatta jättäneen äidin mukaan houkuttelemista. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että ilman omaa halua osallistua, ei osallistuminen ole mielekästä. Tällä kyselyllä halusimme myös herättää mielenkiinnon perhekodin toiminnan kehittämistä ja tulevaa retkeä kohtaan.

Ensimmäisessä kyselyssä selvitimme muun muassa, miten äitien ja tyttärien mielestä perhekoti voisi tukea suhdetta, mikä äidin ja tyttären välisessä suhteessa on hyvää ja huonoa ja millaiseksi parit kokevat välinsä:

“En oikein tiedä...mutta ainakin minulle voisi enemmän kertoa/kysyä lapsen asioita mielestäni se puoli ei oikein toimi”

“Varmaan se, ettei hän raivoa minulle, ja antaa nykyään omaakin rauhaa”

Äidit toivoivat, että lasten arkisista asioista kerrottaisiin enemmän. Yksi äideistä kertoi, että hänelle oli tullut ulkopuolinen olo lapsensa äitinä:

“Just tää...että oikeesti kerrottais enemmän lapsen asioita äidille/minulle, minulle on tullut vähän ulkopuolinen olo lapsen äitinä.”

Saamiemme vastauksien mukaan sekä tyttäret että äidit pitivät tärkeimpinä asioina yhteistä aikaa ja siihen liittyviä arkisia askareita kun taas huonoiksi asioiksi koettiin keskinäiset riidat kotilomilla sekä vanhempien uudet kumppanit, jotka aiheuttivat erimielisyyksiä:

“Se että saamme ylipäätään olla yhdessä, tosin tällä hetkellä vähän, koska tytär ei oikein tule toimeen uuden mieheni kanssa, järjestän totta kai meille kahden keskistä aikaa.”

Osa äideistä koki oman heikon taloudellisen tilanteensa esteeksi yhdessäololle:

“Suhteessamme on hyvää että tykätään tehdä erilaisia asioita esim. leffojen katselu, ruuanlaitto ym. Huonoa on se ettei ole aina rahaa tehdä joitain asioita mitä haluaisi.”

Halusimme tietää, millaisia kehittämisideoita vastaajilla olisi suhteen vahvistamiseksi sekä heidän itsensä että perhekodin puolesta. Sekä äidit että tyttäret toivoivat enemmän perhekodin järjestämää yhteistä aikaa: yhteisiä retkiä ja tapahtumia. Omasta puolestaan he toivoisivat olevansa myötämielisempiä toisiaan kohtaan ja kannustavansa toisiaan enemmän elämässä eteenpäin:

“Yhteisiä retkiä, tapahtumia”

“Olemalla vähän myötämielisempi”

“Kannustaa hyvään aikuisuuteen, että pärjää elämässä”

Lähestulkoon kaikki vastaajista kokivat väliensä etääntyneen sijoituksen aikana. Yhteinen aika koettiin aiempaa merkityksellisemmäksi. Kysyimme myös sitä, millaista tukea äidit ja tyttäret toivoisivat perhekodilta jatkossa. Tähän kaikki vastasivat perhekodilta saamansa tämänhetkisen tuen hyväksi, mutta jatkossa kaipaavansa enemmän yhteistä aikaa:

“Koen väliemme etääntyneen, mutta ei meillä ole ollut yhteistä arkea kolmeentoista vuoteen. Syynä on varmaan pikemminkin oma asenteeni.”

Kaikki tytöt yhtä lukuun ottamatta toivoivat enemmän yhteistä aikaa äidin kanssa. Kyselystä ilmeni, että äidit ja tyttäret pitivät toisiinsa yhteyttä puheluin, tekstiviestein, kirjein sekä tapaamisin kotona ja perhekodilla. Arjessa luontevan tuntuisen hetken löytäminen keskustelulle voi olla vaikeaa. Vaikka keskustelijat olisivat saman katon alla, voi nuorelle tekstiviesti tai tietokone toimia kaikkein luonnollisimpina väylänä yhteyteen ja vuorovaikutukseen. Lasten ja nuorten kanssa tärkeää on pitää kommunikatiokanavat auki. (Kaulio & Uotila 2009, 38–39.)

Kuten Järvinen ym. (2012, 86) vanhemmuuden tukemisesta kirjoittavat, toimiva yhteistyö sijoituspaikan ja biologisten vanhempien kanssa on välttämätön. Toimiva yhteistyö pitää sisällään muun muassa avointa ja rehellistä keskustelua biologisten vanhempien ja sijoituspaikan kesken. Vanhemmilla on oikeus saada tietää heitä koskevista asioista.

Yleisen taloustilanteen vaihtelut ja niiden seuraukset vaikuttavat olennaisesti lapsen kasvuoloihin. Vanhemmille lapsen huostaanotto merkitsee yleensä kriisiä elämässä. Siihen liittyy häpeää, syyllisyyttä ja leimautumisen pelkoa. Tällöin keskeistä on se, millaista tukea perheille on tarjolla. (Saarikallio-Torp, Heino, Hiilamo, Hytti & Rajavaara 2010, 238.) Suurin osa sijoitettujen lasten vanhemmista on työelämän ulkopuolella vuonna 2004 tehdyn tutkimuksen mukaan. Toimeentulotuen piirissä oli sijoitettujen lasten äideistä 44 prosenttia. Varsinkin sijoitettujen nuorten vanhemmilla toimeentuloasiakkuus on yleistä. Tämän perusteella voidaan ajatella, että perheiden köyhyysongelmat ovat jo tuntuvia. (Saarikallio-Torp ym. 2010, 258.)

5.2 Yön yli retki Piutulanjärvellä

Kun ensimmäisen kyselyn aineisto oli koottu, muokkasimme sen siihen kuntoon, että pystyimme analysoimaan sen. Tarkistimme ja purimme aineiston. Ensimmäisen kyselyn aineistoa käytimme ryhmäkeskusteluiden pohjana. Nämä ryhmäkeskustelut tapahtuivat yön yli kestäneellä retkellä Haminan Piutulanjärvellä. Mielestämme ryhmäkeskustelut avasivat aiemmin lähetetyn kyselyn sisältöä huomattavasti.

Yön yli kestävälle retkelle osallistui neljä eritasoista äiti–tytär-paria. Retken kohde vaihtui kaksi päivää ennen projektin toteuttamista Repoveden kansallispuistosta Haminan Piutulanjärvellä sijaitsevalle mökille sääolosuhteiden pakottamana. Piutulanjärvellä oli onneksi tarjota meille huikeat puitteet, eikä pettymys kohteen vaihtamisesta kestänyt kauan. Retki sisälsi erilaisia yksilö- ja ryhmätehtäviä joiden tarkoituksena oli tukea ja vahvistaa tyttöjen ja heidän äitiensä välistä suhdetta.

Retkelle osallistuneen ryhmän voima tuli erilaisuudesta. Retki oli hauska ja konkreettinen tapa opetella vuorovaikutustaitoja ja saada jokaiselle onnistumisen kokemuksia. Yön yli kestävä retkemme oli selkeä paketti, jonka olimme suunnitelleet yhdessä perhekodin ja kyselyjen vastausten perusteella.

Alkuperäisen suunnitelmamme muuttumisen vuoksi jouduimme suunnittelemaan uusia tehtäviä retkelle. Kohteeseen saapumisen jälkeen majoituimme ja jaoimme osallistujille yöpymispaikat. Tämän jälkeen teimme kevyttä välipalaa, koska aamiaisesta oli ehtinyt kulua jo muutama tunti. Välipalan ja asettumisen jälkeen lähdimme käymään yhdessä läheisellä koskella. Koskella käynti oli melkoinen elämys meille jokaiselle. Tässä vaiheessa vettä ei vielä satanut, joten selvisimme kävelylenkistä kuivin vaattein takaisin mökille. Yksi äideistä ei halunnut lähteä koskelle mukaan, koska hänen jalkaansa oli alkanut särkeä. Järvinen (2008, 82–83) kirjoittaa, kuinka vanhempien kanssa työskennellessä on tärkeää muistaa lapsen oikeus omiin vanhempiinsa ja tämän suhteen ainutlaatuisuus. Avoin ilmapiiri ja kanssakäyminen synnyttävät todellisen luottamuksen ihmisten välille. Yön yli kestäneellä retkellä oli hienoa huomata, miten hyvin äidit ja tyttäret viihtyivät toistensa seurassa, vaikka heillä ei enää yhteistä arkea olekaan.

Palattuamme koskelta takaisin mökille vietimme aikaa suunnitellun ohjelman mukaisesti. Ohjelmaan kuului muun muassa Solmu ja Aakkoset. Solmun tavoitteena oli on-

gelman ratkaiseminen yhdessä ja onnistumisen ilo. Lisäksi fyysinen kosketus toisiin saatiin näin konkreettiseksi. Tehtävän tavoitteena oli tehdä ryhmänä yhteistyötä. Solmun ryhmä koki niin mukavaksi, että se toteutettiin muutaman kerran vielä uudelleen. Aakkosissa pyysimme ryhmää järjestymään etunimen ensimmäisen kirjaimen mukaan aakkosjärjestykseen, jonka jälkeen aakkosten ensimmäinen aloitti tutustumiskierroksen kertomalla lyhyesti itsestään muulle ryhmälle. Iloksemme kaikki kertoivat itsensä enemmän kuin yhden asian.

Ohjelman lomassa lämmitettiin rantasauna ja jaettiin osallistujat kahteen ryhmään. Toisen neljän hengen ryhmän saunoessa aloitti toinen ryhmä askartelun. Askartelun tarkoituksena oli, että äiti–tytär-parit kokoaisivat yhdessä teoksen, jossa olisi heille molemmille tärkeitä asioita. Teoksen sai piirtää, kirjoittaa tai muulla tavoin askarrella. Valmiit työt esiteltiin muille pareille. Vaikka valmiit teokset olivat jo itsessään hienoja, tuli niistä hienompia ja elävämpiä parien kerrottua niiden sisällöstä. Parit olivat uskaltaneet laittaa teoksiinsa myös arkoja asioita. Samankaltaisten elämäntilanteiden vuoksi keskustelu oli avointa ja rehellistä.

Halusimme, että äideille ja tyttärille jää retkestä jokin konkreettinen muisto ja siksi pyysimme heitä kirjoittamaan toisilleen ylös jotain sellaista, mitä he sillä hetkellä halusivat sanoa. Nämä viestit laitettiin pieniin rasioihin, jotka he saivat avata vasta myöhemmin kotona. Lauantai-ilta kului tämän jälkeen grillailun sekä yhteisten leikkien ja pelien merkeissä. Piutulanjärven rannalta kaikuivat iloinen nauru ja puheensorina myöhään yöhön.

Muun ohjelman ohessa kävimme ryhmäkeskusteluja ensimmäisen kyselyn vastausten pohjalta. Näitä keskusteluja käytiin äitien, tyttären sekä koko ryhmän yhteisvoimin. Järvinen ym. (2012, 249) kirjoittavat, että yhteistyössä, jossa perheenjäsenet ovat tasavertaisia osallistujia, korostuu yhdessä tekeminen. Tämän asian huomasimme myös itse, sillä retki Piutulanjärvellä onnistui, koska osallistujat toimivat hyvin ja heillä oli mukavaa yhdessä.

5.3 Toinen kysely

Toisen kyselyn lähtökohtana oli selvittää, miten retkelle osallistuneet olivat kokeneet retken ja sen merkityksen suhteen vahvistamiseksi (liite 4). Lisäksi täsmensimme ryhmäkeskusteluissa esiin nousseita aiheita. Tämä kysely lähetettiin pian retken järjes-

tämisen jälkeen, jotta kaikilla olisi tuoreessa muistissa retkellä yhdessä koetut asiat. Valikoimme kysymyksiä sen mukaan, mikä mielestämme oli olennaista aiheemme kannalta ja jätimme pois aiheita, jotka mielestämme liittyivät enemmänkin muihin teemoihin. Kyselyiden mukana postitimme valmiiksi maksetut vastauskuoret. Suurin osa kyselyissämme käytetyistä kysymyksistä oli avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat saivat vastata omin sanoin. Avoimia kysymyksiä halusimme käyttää sen vuoksi, että kysymykseen ei voisi vastata ainoastaan yhdellä sanalla, vaan vastaaminen edellytti selittämistä.

Sekä äidit että tyttäret kokivat järjestetyn retken hyväksi ja retki vastasi heidän ennako-odotuksiaan. Tyttöjen mielestä retkessä parasta oli yhteinen aika äidin kanssa sekä arkisemmat asiat, kuten saunominen, uiminen ja television katselu. Äidit arvostivat yhdessäoloa sekä keskusteluja muiden äitien kanssa. Vastauksissa nostettiin esille myös se, että kaikki tulivat retkellä toimeen keskenään. Vertaistuen ja yhdessäolon lisäksi oli tärkeää saada aikaiseksi myös onnistumisen kokemuksia kaikille yön yli kestäneelle retkelle osallistuneille henkilöille. Nämä onnistumisen kokemukset näkyivät selkeästi myös meille ohjaajille ja toivat ryhmään lisää rohkeutta ja avoimuutta:

“Tyttären kanssa vietetty aika, ja myöskin muiden kanssa vietetty aika, porukka tuli hyvin toimeen keskenään.”

“Yhteinen hetki lapsen kanssa ja se että vanhemmat tapasivat toisensa; keskustelut vanhempien kanssa”

Osallistujien mielestä retki olisi voinut olla pidempi, sillä he nauttivat viettämästään yhteisestä ajasta. Huomasimme myös, että osalla pareista oli selvästi hankalaa olla ilman ohjattua toimintaa, kun taas vastaavasti toiset löysivät heti yhteistä tekemistä:

“Vaikka ihan vähän hätäilin sen yhden katiskan kanssa, muuten ei mikään muu mennyt mielestäni pieleen”

“Ohjelmaa olisi saanut olla enemmän Nukkumajärjestely oli vähän huono koska tila rajallinen”

Varsinaisia huonoja puolia retkestä ei löytynyt, mutta osallistujat olisivat kaivanneet sinne vielä enemmän ohjattua toimintaa. Kaikki retkelle osallistuneet äidit ja tyttäret toivoivat vastaavanlaisia retkiä jatkossakin.

Yleinen mielipide oli, että vastaavat retket lähentävät äiti–tytär-suhdetta. Perhekodille toiveena esitettiin, että samankaltaisia mutta pidempiä retkiä järjestettäisiin myös jatkossa:

“Joo, kun on jotain yhteistä hauskanpitoa.”

“Kyllä ne aina helpottaa kun on enemmän yhdessä olon hetkiä, lähentääkin ja luo luottamusta”

Sekä äidit että tyttäret olisivat valmiita ottamaan tulevaisuudessa retkille mukaan myös muita heille läheisiä ihmisiä:

“Joo voisi. Tai voisi järjestää eri seurueella, kuten vaikka sisarukset tms.”

Omasta mielestämme vastaavia retkiä ei saa olla liian usein, jotteivat ne menetä merkitystään. Haluamme retkien olevan jotain normaalista arjesta poikkeavaa. Myös Perhekoti Vipusentuvan vanhemmat olivat samaa mieltä tästä asiasta; retkiä on hyvä järjestää, mutta ei liian usein, sillä liian usein järjestettyinä ne eivät enää vastaisi sitä, mihin niillä on pyritty.

Kysyimme, kuinka usein retkiä tai muita yhteisiä tapahtumia voisi jatkossa olla ja vastaukset hajaantuivat useista kerroista muutamiin kertoihin vuodessa: keskimäärin puolivuositain:

“Silloin, kun sattuu oleen sopivat ajat (äidin kannalta) ja toivoisin, että usein.”

“Kaks kertaa vuodessa”

Kaikkien osallistujien mielestä ohjaajien mukanaolo selkeytti toimintaa ja lisäsi turvallisuuden tunnetta:

“Hyvin, kun oli tutut vetäjät”

“Tukena selventämässä perhekodin arkea; miten voin toimia kotona samoilla linjoilla kanssa”

“En oikea osaa sanoa, oli ainakin selkeää mitä milloinkin tapahtuu, ei turhaa odottelua.”

Yhdessäolo oli luontevaa ohjaajista huolimatta, ja toimintaan oltiin erittäin tyytyväisiä.

Palautteen kerääminen ohjelman loputtua on kaikkien etu. Saatua palautetta voidaan käyttää hyväksi seuraavaa retkeä suunniteltaessa, varsinkin kun tavoitteena on luoda jonkin jatkuva menetelmä. (Kivinen 2009, 28.) Sanotaan, että kasvatuksen tulee olla johdonmukaista. Säännöistä, lupauksista ja sovituista asioista kiinni pitäminen on tärkeää. Aikuisuudessakaan tämä johdonmukaisuus ei saa kadota, vaan kaikkien ihmisten tulee saada luottaa tiettyjen perusasioiden turvaan ja jatkumiseen. Elämä tuntuu näin turvallisemmalta ja siltä, kuin se olisi hallinnassa. (Kaulio & Uotila 2009, 29.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli siis selvittää, miten perhekoti voi tukea ja vahvistaa sijoitetun nuoren ja hänen äitinsä suhdetta sijoituksen aikana. Tähän kysymykseen saimme myös vastauksen: sekä äidit että tyttäret toivoivat jatkossa enemmän yhteistä aikaa, sillä se vahvistaa ja tukee heidän välistä suhdettaan eniten. Perhekoti Vipusentuvan suunnitelmissa on toteuttaa vastaavia retkiä tai tapahtumia jatkossakin osana työyhteisön perustehtävää. Ryhmäkeskusteluissa ja retken jälkeen lähetetyissä kysymyksissä korostui myös vertaistuen merkitys vanhemmille. Tätä asiaa ei perhekodissa aiemmin osattu pitää niin tärkeässä roolissa. Tämän kaltaisilla retkillä tulevaisuudessa vanhemmat saisivat tavata lastensa lisäksi toisia vastaavassa tilanteessa olevia vanhempia.

Keltikangas-Järvinen (2010, 52) kirjoittaa vertaistuen merkityksestä ja myös me lähdimme tukemaan yön yli kestäneellä retkellämme tätä asiaa. Meistä ohjaajista oli hienoa saada seurata, kuinka entuudestaan toisilleen tuntemattomat vanhemmat tulivat keskenään niin hyvin toimeen. Elinikäiset perheystävät löytyvät usein vertaistuen piiristä. Mahdollisuus kokea ja toimia yhdessä sekä vertaistuki tukevat itsetunnon kehitystä. (Arvio & Aaltonen 2011, 189.) Sekä äidit että tyttäret kokivat järjestetyn retken

hyväksi, ja retki vastasi heidän ennako-odotuksiaan. Tyttöjen mielestä retkessä parasta oli yhteinen aika äidin kanssa sekä arkisemmat asiat, kuten saunominen, uiminen ja television katselu. Äidit puolestaan arvostivat yhdessäoloa sekä keskusteluja muiden äitien kanssa. Vastauksissa nostettiin esille myös se, että kaikki tulivat retkellä toimeen keskenään.

Yksi asia, joka vanhempien puolelta nousi esiin, oli se, miten he välillä kokivat itsensä ulkopuoliseksi lastaan koskevissa asioissa. Tämä on mielestämme huolestuttava asia, josta raportoimme heti myös perhekodille. Äidit toivoivat, että saisivat olla mukana ei vain tärkeissä lasta koskevissa asioissa, vaan myös ihan arkisissa asioissa. Tietysti se, miten kukin asiat kokee, on subjektiivista, joten varmasti kaikkia tyydyttävää ratkaisua ei tähänkään ongelmaan ole. Jokaista mukana ollutta äitiä tuntui kuitenkin helpottavan jo se, että he pääsivät asiasta keskustelemaan. Tärkeimmäksi suhdetta vahvistavaksi asiaksi koettiin yhteinen aika. Mielestämme on kuitenkin tapauskohtaista, millaista sen kenenkin kohdalla tulee olla. Joillekin pareille parasta yhteistä aikaa on olla keskenään, kun taas osa tarvitsee siihen selkeästi jonkin kolmannen osapuolen tukea ja apua. Tämä kolmas osapuoli voisi olla perhekoti. Oma tai perheenjäsenen vammaisuus tai erityisyys voi muodostua ajankäyttöä ohjaavaksi ja perheen arkea hallitsevaksi tekijäksi, jonka vuoksi ulkopuolinen tuki on äärettömän tärkeää (Arvio & Aaltonen 2011, 188).

Haasteiden voittaminen saa kenen tahansa itsetunnon kohenemaan. Myös se, että itse voi saada muutoksia aikaan, vaikuttaa samalla tavalla. On hyvä havaita itsessään monenlaisia kykyjä, osaamista ja vahvuuksia. Epävarmuudesta ja peloista selviytyminen lisäävät rohkeutta kohdata uusia haasteita. (Kaulio & Uotila 2009, 171.)

6 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli mielestämme todella palkitsevaa. Vaikka opinnäytetyöhön sisältyi paljon liikkuvia osia, eikä kaikki mennyt niin kuin olimme aluksi suunnitelleet, koemme silti onnistuneemme tässä työssä. Teimme kaikki asiat alusta loppuun yhdessä ilman suurempia erimielisyyksiä. Koska asumme eri paikkakunnilla, kirjoitimme opinnäytetyön kirjallista osuutta vuoroin toistemme luona. Näiden tapoimisten lisäksi kirjoitimme työtä myös Googlen dokumentointityökalulla omilla tahoillamme. Luontevaa oli, että toinen meistä hoiti yhteydenpidon perhekotiin ja vanhempiin, kun taas toinen työsti tutkimuslupahakemusten ja kyselyiden kirjallisen osuuden.

Meidän erilaiset taustamme ja samankaltaiset tämänhetkiset elämäntilanteemme ovat olleet yhteistyömme rikkaus. Olemme molemmat tulleet äideiksi näiden opintojen aikana, joten äitiys aiheena oli jo tästäkin syystä mielenkiintoinen. Vaikkemme koe samaistuvamme näihin äiteihin ja heidän tilanteisiinsa, on silti äitiyteen liittyvät tunteet hyvin liikuttavia. Tätä opinnäytetyötä oli mielekästä tehdä, koska tiesimme siitä tulevan tiedon otettavan oikeasti käyttöön perhekodilla ja edelleen käytäntöön tulevaksi menetelmäksi.

Välillä meissä heräsi epäily opinnäytetyömme tuloksesta, mutta mielestämme kuitenkin saimme lopputulokseksi erittäin hyvän vastauksen. Se, että kaikki äidit toivoivat enemmän yhteistä aikaa tyttäriensä kanssa, on asia, jota Perhekoti Vipusentuvassa ei haluta sivuuttaa. Kaikille ei kuitenkaan ole mahdollista tai mielekästä tarjota enempää kahdenkeskistä aikaa, joten tällainen ohjattu yhteinen aika nousee entistä merkityksellisempään asemaan.

Mielestämme oli hienoa, että mukaan perhekodin toimintaa kehittämään lähti neljä viidestä mukaan pyydetystä äidistä. Yhden äidin jäädessä pois pohdimme sitä, miten paljon perhekodin velvollisuutena on osallistuttaa vanhempia? Onko yhteistyön aina oltava perhekotilähtöistä? Sijoitettujen lasten kanssa työskennellessä valitettavan usein törmää siihen, miten hyvin vanhemmat tuntevat oikeutensa, mutta miten vähän he kuitenkin välittävät velvollisuuksistaan lasta kohtaan. Päätimme tätä työtä tehdessä, ettemme lähde pakottamaan ketään yhteistyöhön, vaan yhteistyön tulee olla vapaaehtoista. Koimme, että kaikki mukaan lähteneet olivat työstä aivan yhtä innoissaan kuin mitä me itse olimme. Kaikki äidit ovat ymmärtäneet miksi heidän itsensä ja tyttäriensä yhteinen aika on rajallista ja siksi he halusivat osallistua yhteiskehittämiseen perhekodin kanssa. Jokainen halusi olla tukemassa lastaan kohti hyvää aikuisuutta murrosiän myrskyistä huolimatta. Kuten Järvinen ym. (2012, 31) kirjoittavat biologisen vanhemman roolista, me olemme samaa mieltä siitä, että biologisen vanhemman roolia ei tule unohtaa, vaikkei tämä olisikaan läsnä lapsen jokapäiväisessä elämässä.

Varsinkin yön yli kestäneellä retkellä huomasimme, miten keskenään erilaisten ihmisten kanssa teemme työtä. Oli osattava kuunnella kaikkien mielipiteitä tasapuolisesti, vaikka osa ryhmästä olikin selvästi enemmän esillä kuin muut. Kyselyitä purkaessa totesimme niiden olleen hyvä menetelmä senkin vuoksi, että saimme näin myös näiden hiljaisempien äänen kuuluviin. Pelkkien ryhmäkeskustelujen perusteella tuloksemme

olisi ollut varmasti erilainen. Arvioimme omaa vuorovaikutustamme äitien ja tyttärien näkökulmasta. Koska myös meidän osuutemme tämän opinnäytetyön tekemisessä oli iso, pohdimme kaikkea tekemäämme äitien ja tyttärien näkökulmista. Millaisia henkilöitä olimme ohjaajina järjestetyllä retkellä? Miten kohtasimme äidit ja tyttäret? Missä asioissa olisimme voineet toimia eri tavalla? Pitkänen (2011, 122) kirjoittaa, että vanhemmuuden tukeminen edellyttää resursseja, kohtaamista sijoitetun tai huostaanotetun lapsen vanhemman kanssa sekä aikaa. Tämän vuoksi koimme erittäin tärkeänä asiana vanhempien kohtaamisen kasvotusten sekä aidon läsnäolon.

Sosiaalialalla, ja miksei muillakin aloilla, tehtävässä asiakastyössä korostetaan nykyisin asiakaslähtöisyyttä ja tasavertaista kohtaamista. Retkellä korostuivat myös vertais-tuen merkitys, yhdessäolo ja onnistumisen kokemukset. Ryhmäkeskusteluista opimme monia hyödyllisiä asioita, kun saimme tarkastella tilannetta ulkopuolisina. Sijoitukseen tai siihen liittyviin syihin meillä ei ollut tarkoitus puuttua missään opinnäytetyömme vaiheessa, vaan halusimme paneutua nykyhetkeen. Tästä huolimatta ryhmäkeskusteluissa Piutulanjärvellä näihin asioihin välillä ajauduttiin, mutta taitavasti saimme siirrettyä aiheen takaisin olennaisiin asioihin.

Arvioimme myös keskustelujen toimivuutta, koettujen onnistumisten ja epäonnistumisten syitä, asioiden käsittelytapoja ja Perhe koti Vipusentupa Oy:n kehittämismahdollisuuksia. Aivan kuten Muukkonen & Paasivirta (2012, 244) toteavat, pienintäkään sosiaalityön kehittämistyötä on vaikea kuvitella ilman lasten tai perheiden osallisuutta. Tämän vuoksi annoimme äideille ja tyttärille ryhmäkeskusteluissa mahdollisuuden kertoa vapaasti ajatuksia meistä työntekijöinä, retken järjestelyistä sekä yhteistyöstä heidän kanssaan opinnäytetyöhön liittyvissä asioissa. Ymmärsimme, että ellemme uskalla kyseenalaistaa omaa toimintaamme, emme pysty kehittymään henkilöinä emmekä tulevina sosionomeina. Kaikki saamamme palaute oli positiivista. Myös perhekoodin muut lapset toivoivat pääsevänsä osallistumaan vastaavanlaiselle retkelle. Mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja tulla kuulluksi ovat Orasen (2008, 16) mukaan lapsille ja nuorille erityisen merkityksellisiä asioita.

Ensimmäisestä kyselystä selvisi, että osa äideistä koki oman heikon taloudellisen tilanteensa esteeksi yhdessäololle lapsensa kanssa. Niinpä otimme taloudelliset asiat puheeksi myös Piutulanjärvellä. Muistutimme vanhempia siitä, että aina yhdessäoloon

ei tarvita rahaa. Yhdessäolon ei tarvitse maksaa, vaan se voi olla ilmaista eikä puitteiden tarvitse olla huikeat; riittää että yhdessäololle annetaan aikaa.

Opinnäytetyömme ei olisi onnistunut ilman sujuvaa yhteistyötä perhekodin ja osallistuneiden äitien ja tyttärien kanssa. Vaikka näiden äitien tyttäret ovatkin sijoitettuna perhekotiin, on heidän paikkansa äiteinä kyseenalaistamaton. He ovat siltikin äitejä.

LÄHTEET

- Arkimies, K. 2008. Terveisiä sijaisperheestä! - Yhdessä lapsen parhaaksi. Helsinki: Kotimaa-Yhtiöt Oy.
- Arvio, M. & Aaltonen, S. 2011. Kehitysvammainen potilaana. Helsinki: Duodecim.
- Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 52–75.
- Hillebrand, N. 2011. Ammattiin perhekodissa. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Hämäläinen, J. & Koiso-Kanttila, H. 2012. Lapsen ja vanhemmuuden tukeminen erossa. Teoksessa: Janhukainen, M. (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. 93–126.
- Jokinen, M. 2013. Perhekoti Vipusentuvan toimintasuunnitelma 2013.
- Järvinen, P. 2008. Menestyvän työyhteisön pelisäännöt. Helsinki: WSOYpro.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi - Perhetyön arkea. 2.painos. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Kaikko, K. & Friis, L. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 76–88.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä - Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä: Juvenes Print.
- Kaulio, P. & Uotila, M. 2009. Äiti ei jätä. Juva: Minerva Kustannus Oy.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY.
- Kinnunen, S. 2011. Murrosikäinen perheessä - Tasapainoilua tilan ja rajojen välissä. Vantaa: Karas-Sana Oy.

Kinnunen, S. 2013. Sovintoon elämän kanssa. Kauniainen: Perussanoma Oy.

Kivinen, S. 2009. Ryhmän perustaminen huostaanotettujen lasten vanhemmille. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton julkaisu.

Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2012. Lastensuojelu 2011. Sosiaaliturva 2012. Terveystien ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu. Saatavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90891/Tr26_12.pdf?sequence=5 [viitattu 7.9.2013]

Kääriäinen, A. 2008. Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Laajarinne, J. 2011. Leikkiminen kielletty! Kontrolliyhteiskunnan lapset. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Laitinen, M. & Pohjola, A. 2009. Tabujen kahleet. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Laki yhteistoiminnasta yrityksissä 334/2007.

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lehtikangas, M. 2012. Murkkumanuaali - Tietoa ja vastauksia teinin vanhemmille. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.

Lämsä, A-L. 2009. Mun on paha olla - Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Muukkonen, T. & Paasivirta, A. 2012 Lupa kehittää - Innostavaa ja yhteisöllistä oppimista lastensuojelussa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 27. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Mykkänen-Hänninen, R. 2009. Vanhemmuuden tukeminen vertaistuen avulla. Teoksessa: Lastensuojelun keskusliiton julkaisu Erossa neuvon keksii, 61–82.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Männikkö, P. 2009. Sijaishuollon peruspilarit - Osallistujan käsikirja. Jyväskylä: Pesisäpuu Ry.

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi - Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Juva: PS-kustannus.

Mönkkönen, K. & Roos, S. 2009. Työyhteisötaidot. Kuopio: UNIpress.

Niemelä, P. 2009. Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa: Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö, A. (toim.) Sosiaalityö ja teoria, 209–236.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä! Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Multiprint.

Perhehoitajalaki 3.4.1992/312.

Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! - Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris Instituutin julkaisusarja nro 26. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki - Käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Rönkkö, L & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö.1.painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Saarikallio-Torp, M., Heino, T., Hiilamo, H., Hytti, H. & Rajavaara, M. 2010. Lapset huostassa, vanhemmat ahdingossa. Teoksessa: Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) Perhepiirissä, 236–265.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.

Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. 2012. Sosiaalityön haasteet - Tukea ammattilaisen arkeen. Juva: PS-kustannus.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Juvenes Print.

Tolonen, T. 2009. Vanhemmuuden puute ja nuorten sosiaalinen pääoma. Teoksessa: Bady, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä, 144–162.

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa: Ketola, J. (toim.) Mene-tyksistä mahdollisuuksiin. 29–76.

Vertaistuki päihdeongelmissa. THL:n internetsivut. Saatavissa:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/vertaistuki [viitattu 13.9.2013]

Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä - Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Österbacka, E. 2010. Familjers tidsanvändning - fokus på barn och unga. Teoksessa: Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) Perhepiirissä, 170–194.

HYVÄT LASTEN VANHEMMAT!

Olemme Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -opiskelijoita. Opiskelemme kolmatta vuotta ja teemme tällä hetkellä opinnäytetyötä, joka on samalla toiminnallinen kehittämistyö. Opinnäytetyömme aihe on ”**Miten perhekoti voi vahvistaa sijoitetun murrosikäisen nuoren ja hänen äitinsä suhdetta sijoituksen aikana?**”. Tämä kehittämistyö tukee sosiaalialan opintojamme.

Opinnäytetyömme tekemiseen tarvitsemme Teidän apuunne. Perhekodin toiminnan ja palvelujen edelleen kehittämiseksi Teidän mielipiteenne olisi tärkeä. **Huhtikuun aikana toimitamme Teille postitse kyselylomakkeen, jonka kysymyksiin toivoisimme Teidän vastaavan.** Kyselylomakkeiden mukana toimitamme Teille valmiiksi maksetun vastauskuoren, jossa voitte palauttaa kyselyn Perhekoti Vipusentunvalle.

Toukokuussa teemme yhdessä äitien ja tyttärien kanssa retken Repoveden kansallispuistoon, jonne toivomme teidän osallistuvan. Tästä retkestä tiedotamme vielä myöhemmin tarkemmin.

Kaikki antamanne tiedot käsitellään luottamuksellisesti eikä kyselyistä käy ilmi teidän henkilöllisyytenne.

Toivomme myönteistä ratkaisuanne. Etukäteen kiittäen!

Heli Sailio
Sosionomi (AMK) -opiskelija
Puh. 040 xxx xxxx

Elina Kääriä
Sosionomi (AMK) -opiskelija
044 xxx xxxx

Äiti-tytär -suhde

1. Millaiseksi koet sinun ja tyttäresi välit?

--	--	--

2. Tapaatteko mielestäsi tarpeeksi usein?

kyllä ei

3. Mikä on parasta yhdessäolossanne?

4. Mikä on vaikeinta yhdessäolossanne?

5. Miten perhekoti mielestäsi on tukenut suhdettanne?

6. Millaista tukea toivoisit perhekodilta?

7. Miten pidät yhteyttä tyttäresi kanssa? Laita rasti sopivan vaihtoehdon kohdalle (1 tai useampia).

Tapaamme perhekodilla

Tapaamme kotona

Puhelut

Kirjeet

Joku muu, mikä?

8. Koetko välienne etääntyneen tyttäresi kanssa, kun teillä ei ole enää yhteistä arkea?

9. Mikä suhteessanne on hyvää? Entä mikä on huonoa?

10. Miten mielestäsi suhdettanne voisi tukea?

Sinä itse?

Perhekoti?

Haluatko vielä sanoa jotain perhekodista ja terveisesi työntekijöille?

KIITOS MIELIPITEESTÄSI!

23.3.2013

YÖN YLI- RETKI REPOVEDEN UPEISSA MAISEMISSA!

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULUN
OPIKELIJAT ELINA & HELI JÄRJESTÄVÄT
OPINNÄYTETYÖHÖN LIITTYVÄN REPOVEDEN RETKEN
TOUKOKUUSSA

18.-19.5.2013

MATKAAN LÄHDETÄÄN YHTEISKYÖDILLÄ
LAUANTAINA AAMUPÄIVÄLLÄ JA PALJU
TAPAHTUU SUNNUNTAINA ILTAPÄIVÄLLÄ.

REPOVEDELLÄ YÖPYMINEN JA RUOKAILUT
TAPAHTUVAT LUONNON HELMASSA!

OHJELMASSA LUVASSA MUKAVAA YHDESSÄOLOA,
LYSTIKÄSTÄ TEKEMISTÄ SEKÄ RENNON REMPSEÄÄ
MENOA!

**RETKI ON OSALLISTUJILLE ILMAINEN!! TARVITSET
MUKAAGI VAIN REPUN, JONNE PAKKAAT ILOISTA
MIELTÄ JA REIPASTA ASENNETTA, SEKÄ TIETYSTI
VAIHTOVAATTEET! KAIKKI MUU ON JÄRJESTETTY
PUOLESTANNE!**

Tarvittaessa saat lisätietoja retkestä

Elinalta (p. 044 xxx xxxx) Heliltä (p. 040 xxx xxxx) tai
Minnalta (p. 044 xxx xxxx)

Äiti-tytär -suhde

1. Millaiseksi koit järjestetyn retken?

		
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

2. Vastasiko se mielestäsi sitä mitä etukäteen ajattelit?

kyllä ei

3. Mikä oli retkessä mielestäsi parasta?

4. Mikä oli retkessä mielestäsi vaikeinta tai ei muuten sujunut putkeen?

5. Voisiko perhekoti mielestäsi järjestää vastaavanlaisia retkiä jatkossakin?

6. Mitä toivoisit retkelle lisää? Mitä muuta kuin retkiä perhekoti voisi järjestää?

7. Voisitko ajatella tällaisten retkien lähentävän/helpottavan suhdettanne?

8. Voisiko mielestäsi retkellä olla mukana muitakin teille jommallekummalle tärkeitä ihmisiä?

9. Kuinka usein retkiä tai muita yhteisiä tapahtumia voisi olla?

10. Miten mielestäsi perhekodin retkellä mukana olo vaikutti?

Sinuun itseen?

Tyttäreesi?

11. Oliko retkellä sopivassa suhteessa ohjattua toimintaa / vapaa-aikaa?

Haluatko vielä sanoa jotain perhekodista, retkestä ja terveisesi työntekijöille?

KIITOS MIELIPITEESTÄSI!

HELI SAILIO & ELINA KÄÄRIÄ
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
Puh. 040 xxx xxxx
Puh. 044 xxx xxxx

8.2.2013

PERHEKOTI VIPUSENTUPA
MINNA JOKINEN
ASIKKALANTIE 250
16800 HÄMEENKOSKI

Asia: Yhteiskehittäminen

Opiskelemme kolmatta vuotta Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) -tutkintoa. Teemme opinnäytetyötä sijoitetun murrosikäisen nuoren ja hänen äitinsä välisestä suhteesta ja sen vahvistamisesta. Anomme lupaa tehdä koulutustamme vastaavan toiminnallisen kehittämistyön aiheesta ” Miten perhekoti voi vahvistaa sijoitetun murrosikäisen nuoren ja hänen äitinsä suhdetta sijoituksen aikana?”. Kehittämistyön tarkoituksena on sekä kyselyiden että ryhmäkeskusteluiden avulla selvittää millä tavalla perhekoti voi vahvistaa sijoitetun nuoren ja hänen äitinsä välistä suhdetta. Kyselyt ja ryhmäkeskustelut ovat tärkeitä perhekodein laatua parannettaessa ja arjen toimintojen suunnitelmallisessa kehittämisessä. Kaikkia tutkimustietoja käsitellään luottamuksellisesti eikä vastaajan henkilöllisyys käy ilmi missään kehittämistyön vaiheessa.

Terveisin

Heli Sailio

Elina Kääriä